
ALMAN SOSYAL DEMOKRAT PARTİSİ PROGRAMI

İÇİNDEKİLER

ALMAN SOSYAL DEMOKRAT PARTİSİ PROGRAMI

BASKI :

ANADOLU MATBAA TİC. KOLL. ŞTİ.

Tel: 526 20 48 - 526 79 99

1991, İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

I. NE AMAÇLIYORUZ

1

II. POLİTİKAMIZIN ESASLARI

3

1. Temel Deneyim ve Değerler

3

Tarih Köklerimiz

5

İnsanlık Görüşümüz

5

İnsan Hakları

6

Siyaset Anlayışımız

6

Demokratik Sosyalizmin Esas Değerleri

8

2. İçinde Yaşadığımız Dünya

9

III. ORTAK GÜVENLİK ALTINDA BARIŞ

13

Bariş Görevi

13

Ortak Güvenlik

14

Avrupa Topluluğu ve Avrupa Bariş Düzeni

15

Almanya

17

Kuzey-Güney Siyaseti

18

Uluslararası Toplum

19

IV. HÜR, ADİL VE DAYANIŞMA İÇİNDE BİR TOPLUM

21

YENİ BİR BİRLİKTE YAŞAM VE İŞBİRLİĞİ KÜLTÜRÜ

21

Yeni Bir Birlikte Yaşam Kültürü

22

1. Dayanışma İçinde Bir Toplumda

22

Tüm İnsanların Eşit Olması

Kadın ve Erkeğin Toplumsal Eşitliği

22

Nesillerin Birlikte Yaşaması

24

Aile ve Yaşam Birliği

25

Çocuklar

26

Genç Kadın ve Erkeklerin Geleceği

26

Yaşlılar

28

Kültürler Arası Dayanışma

28

Sınıfların Hakim Olduğu Bir Toplum

Ortadan Kaldırmak İçin

29

2. Çalışma Yaşamının ve Boş Zamanların Geleceği	29
Çalışma Yaşamının Önemi	29
Ücretli Çalışma Hayatında Yapısal Değişiklik	31
Çalışanlar İçin Riskler	32
Yeni Bir Çalışma Politikası İçin	33
Çalışma Sürelerinin Kısıtlanması -	
Tam İstihdama ve Zaman Hakimiyetine Katkı	34
İş Dünyasının İnsanlığa Yakınsır Şekilde Düzenlenmesi	36
Aile İçi Faaliyetler	37
Serbest Faaliyetler ve Boş Zamanlar	38
Kültürel Yaşam	38
Eğitim Hedefleri	38
Eğitim Reformu ve Yaygınlaştırılması	39
Mesleki Eğitim ve Eğitimin Geliştirilmesi	40
Üniversite, Bilim ve Araştırma	41
Demokraside Kültür Faaliyetleri	42
Sorumlu İletişim Organları	43
Spor	44
3. Sosyal Adalet Yoluyla	
Dayanımcı bir Toplum Düzenine Doğru	44
Dayanışma Örneği Olarak Sosyal Politika	44
Sosyal Güvenlik Hakkı	45
Yıkılmak Yerine Tadilat	46
Sağlık Sisteminin Reformu	47
Kendi Kendine Yardım İçin Yardım	48
4. Çevre ve Toplum Bilincine Sahip Bir İktisadi Yaşam	49
Uluslararası Boyut	50
Uluslararası İlişkiler Ağına Katılma	50
Adil ve Güçlü Bir Dünya Ekonomi Düzeni	51
Bölgesel İttifak Olarak Avrupa Topluluğu	52
Ulusal Sorumluluk	53
Ekolojik Yenilenme	53
Gelişme Büyüme ve Yapı	57
Siyasi Bir Görev Olarak Tekniğin Biçimlendirilmesi	58

İktisadi Demokrasi	59
Toplumun Demokratik Yönlendirilmesi	61
Piyasa ve Yönlendirme	62
Olabildiğince Rekabeti-Gerektiği Kadar Planlama!	62
İşçilerin Kararlara Katılımı	64
İşçilerin Üretim Sermayesine Katılımı	64
Toprak Hukuku	65
Kamu Maliyesi	66

5. Devlet ve Toplumda Demokrasi 67

Yaşam Biçimi Olarak Demokrasi	67
Demokratik Devlet	67
Hukuk ve Politika	67
Demokrasi ve Kamuoyu	68
Devlet Yapısı	69
Parlamentar Demokrasi ve Çoğulculuk İlkesi	70
Sendikalar	71
Kiliseler ve Dinî Topluluklar	71
Yurttaşın Yakın Yönetim	72
Hukuk ve Adalet	72
Federal Almanya'da Reform Politikaları	73
Politik Kültür	73

V. GELECEĞE YÖNELİK YOLUMUZ 75

ÖNSÖZ

Son yıllarda, Türkiye'deki sosyal demokratların gündeminden düşmeyen bir konu parti programlarının geliştirilmesidir. Hızla değişen koşullara ayak uydurabilecek ve bunun ötesinde Türkiye'deki gelişmelere yön verilmesine katkı yapabilecek nitelikte bir belge özlemleniyor. Doğaldır ki bu özellikleri ve içeriği taşıyan bir programın geliştirilmesi kendi başına yeterli değildir. Parti yapısının, üyelik anlayışının, siyasal geleneklerin, siyasal kültür birikiminin böyle bir programın özünü uygun halinde olması gereklidir. Programın temel felsefesi ve özü kadar nasıl bir süreç içinde geliştirildiğinde önem taşımaktadır. Aceleyle getirilmemiş, geniş katılımı ve aşamalı hazırlıklar içeren, geniş kesimlerce tartışılmış ve özümlemiş bir programın hem daha sağlıklı, uzun ömürlü hem de daha benimsenmiş bir metin olması olasılığı yüksektir.

Alman Sosyal Demokrat Parti'sinin (SPD) elimizdeki yeni programı işte böyle bir süreç sonucunda ortaya çıkmıştır. SPD Kurultayı 1984 de yeni bir programın hazırlanmasına karar vermiş ve Willy Brandt başkanlığında bir komisyon Haziran 1986 da ilk taslağı ortaya çıkarmıştır. 1986 Nürnberg Kurultayı öncesinde ve sırasında taslak geniş katılımı aşamalı olarak tartışılmış, bu ilk taslak yeni görüş ve eleştirilerle birlikte H.J.Vogel ve D.Lafontaine başkanlığında ikinci bir komisyona havale edilmiştir. Bu komisyon Mart 1989 tarihine kadar ikinci taslağı hazırlayıp yine geniş katılımı bir tartışma süreci başlatmıştır. Bu uzun fakat verimli çalışmanın sonunda ortaya çıkan metin 19-20 Aralık 1989 de Berlin'de toplanan SPD Kurultayında kabul edilmiştir.

Türkiye'nin ve Almanya'nın koşulları ve öncelikleri farklı olduğu için bu metnin doğrudan bir kıyaslama için yararlılığı sınırlı olabilir. Öte yandan sosyal demokrasinin evrensel ilkeleri çerçevesinde anlam taşıyacağı ve özellikle hazırlama süreci açısından Türk sosyal demokratlarını düşündüreceği umulmaktadır.

Doç.Dr. Korel GÖYMEN
TÜSES Yönetim Kurulu Başkanı

I. NE AMAÇLIYORUZ?

Biz sosyal demokrat kadın ve erkekler, barış içinde bir dünya ve yaşama gücüne sahip bir doğa, insanlığa yakışır, sosyal açıdan adil bir toplum için savaşıyoruz. Korunmaya değer tüm varlıkları korumak, hayati tehlike oluşturacak riskleri önlemek ve ilerleme kaydetmek için cesaret vermek istiyoruz.

Bizler barış istiyoruz.

Bizler,

* Üzerinde tüm ulusların birlikte güvence içinde yaşayacağı -insanlığa yakışır bir yaşam için- anlaşmazlıkların savaş veya silahlanma yarışı ile değil, barışçı bir rekabet ortamı içinde sonuca vardırılacağı,

* Ortak bir politikanın ve tartışma kültürünün Doğu ve Batı arasındaki anlaşmazlıkların üstesinden gelebileceği,

* Üzerinde tüm Avrupa uluslarının -güneydeki uluslara umut ve barış yansıtacak nitelikte- demokratik ve sosyal bir barış düzeni içinde işbirliği yapabileceği,

* Asya, Afrika ve Güney Amerika uluslarının adil bir ekonomik düzen sayesinde, kendi kendilerine gelişebilmek için eşit olanaklara ulaşabileceği,

bir dünya istiyoruz.

Bizler, yeni bir iktisadi yaşam şekliyle, yeryüzündeki tüm insanların ve doğanın yaşamını kalıcı kılacak bir dünya toplumu oluşturmak istiyoruz.

Bizler, kadın ve erkeklerin toplumsal açıdan eşit olduğu, sınıflara, ayrıcalıklara, ayrımlara, farklı muamelelere yer verilmeyen bir toplum istiyoruz.

Bizler, tüm kadınların ve erkeklerin insani çalışma hakkına sahip olacağı ve her türlü işin eşit olarak ele alınacağı bir toplum istiyorumuz.

ruz.

Bizler, dayanışma içinde çaba göstererek, herkesin refaha erişmesini ve refaktan hakça pay almasını istiyoruz.

Bizler, değişik kültürel faaliyetlerin tüm insanların yaşamını zenginleştirmesini istiyoruz.

Bizler, toplumun her kesiminde, aynı zamanda iktisadi alanda, işlemlerde ve iş yerinde demokrasinin gerçekleşmesini, ekonomik gücün sınırlandırılmasını ve demokratik şekilde denetlenmesini istiyoruz.

Bizler, temel iktisadi kararların, özellikle neyin artıp, neyin azalması gerektiğine dair kararların, demokratik olarak verilmesini istiyoruz.

Bizler, iş ve yaşam kalitesinin düzeltilebilmesi ve teknik alandaki risklerin azaltılması için, halkın teknik gelişmelerde söz sahibi olmasını istiyoruz.

Bizler, vatandaşların siyasal sorumluluk üstlendikleri, sosyal amaçlara ulaşabilecek ve sürekli yeni görevlere yönelebilecek güçte, sağlam ve modern bir demokratik devlet istiyoruz.

Sadece, mevcut gelişmelerin devam ettirilmesi suretiyle, istikbal sağlanamaz.

Bizler, niceliği değil, niteliği, insan yaşamının daha nitelikli hale getirilmesini hedefleyen gelişmeler istiyoruz. Bu tür gelişmeler, özellikle teknik ve iktisadi alanlarda, değişik görüş açıları, yeni yönlendirmeler, kararlı seçim ve tasarım gerektirir.

Yeryüzündeki tehlikeler arttıkça, yeni gelişmelere daha da çok gereksinim duyulacaktır. Korunmaya değer varlıkları muhafaza etmek isteyen, değişiklik yapmak zorundadır.

Bizler, gerek dahili, gerekse harici barışı güvence altına alabilecek, insan ve doğanın devamını koruyabilecek, korkunun üstesinden gelerek, umut yaratacak gelişmeler kaydetmeliyiz.

Toplumumuzu daha hür, daha âdil hale getirecek, daha büyük bir dayanışma içine sokacak bir gelişmeye gereksinim duymaktayız. Böyle bir ilerleme sağlayamazsak, gerileme kaçınılmaz olacaktır.

Bu nedenle biz Sosyal Demokratlar, tüm ülkelerdeki demokratik sosyalistlerle birlikte bu amaca ulaşmak için çaba göstereceğiz.

II. POLİTİKAMIZIN ESASLARI

1. Temel Deneyim ve Değerler

Yakın geçmişteki halk devrimleri, bağımsızlık, eşitlik ve kardeşlik gibi idealleri gerçekleştirmekten ziyade, bunları savunmakla yetinmek zorunda kalmışlardır.

Bu nedenle işçi hareketi, önceki devrimlerin ana hedeflerini kendisine dava olarak seçmiştir: Tüm bireylerin eşit özgürlüklere sahip olduğu, dayanışma içinde bir toplum. Kapitalizmin tâdil edilmesinin yeterli olmayacağı, tarihi bir deneyimdir. Yeni bir iktisadi ve toplumsal düzenin kurulması gerekmektedir.

Sosyal demokrasi, 19.yüzyılın demokratik halk hareketleri geleceğini sürdürmekte ve bu nedenle de iki hususu da birlikte gerçekleştirmek istemektedir: Demokrasi ve sosyalizm, insanların siyasal yaşamda ve iş dünyasında kendi başlarına karar verme özgürlüğü.

Buna rağmen sosyal demokrasi tarihinde de yanılgılar ve yanlışlar yaşanmıştır: I. Dünya Savaşı'nda Avrupa'daki sosyal demokrat işçi hareketi, kendisine, barışı sağlayacağına dair ümit bağlayan birçok kişiyi hayal kırıklığına uğratmış ve işçi sınıfının ulusal ve uluslararası amaçları konusunda anlaşmazlığa düşmüştür.

Daha sonra, sözde işçi sınıfının namına kendi partilerinin diktasını kuran komünistler, parlamenter bir demokraside reform yoluyla daha nitelikli bir toplum düzeni amaçlayan demokratik sosyalistlerden ayrılmışlardır. Kapitalizm karşısında sözde sosyalist bir seçenek olarak oluşan bu düzenler, kendilerine bağlanan ümitleri açığı bir şekilde hayal kırıklığına uğratmışlardır. Bireylerin kardeşçe birlikte yaşayacağı bir toplum yerine, siyasal özgürlük ve kültürel gelişme olanağı vermeyen ayrıcalıklı bir bürokrasi egemenliği yaratmışlardır.

Sosyal Demokratik Parti ilk defa I.Dünya Savaşı sonunda ulusal hükümet sorumluluğu üstlenmiştir. Almanya'da kurulan ilk demokrasinin en güvenilir dayanağı olarak kendini kanıtlamış ve demokratik bir sosyal devletin oluşturulması için çalışmaya başlamıştır. Sosyal demokrasi, Nasyonal Sosyalist zorbalığa karşı gelmekle beraber, bu hareketi önleyememiştir. Sosyal demokratların, III.Reich

dönemindeki özverili direnişleri, onların ikinci Alman demokrasisinin oluşumunda belirgin rol üstlenme yolundaki ısrarlı taleplerini haklı kılmıştır. Diktatörlük ve terörle denilen deneyimler, bizlere, nasyonal sosyalist suçların ve faşist ideolojinin tekrar canlanmasının hafife alınmaması gerektiğini göstermiştir. Direniş hareketi, farklı inançlara ve farklı siyasi düşüncelere sahip kişilerin de ortak siyasi hedefler için birlikte çalışabileceği hususundaki gerçeği daha da güçlendirmiştir.

Siyasi güç ilişkileri, kapitalizmin küçümsenen dinamizmi ve aynı zamanda soyal demokratların çoğunlukları harekete geçirme hususunda yeterli başarıyı gösterememiş olması dolayısıyla, sosyal demokrat reform politikası, devralınan ekonomik ve toplumsal düzenin antidemokratik ana yapılarında esaslı bir değişiklik gerçekleştirilememiştir. Büyük sanayinin gücü, sermaye sahiplerinin ve işletme yöneticilerinin ağırlığı kısıtlanmış olmakla birlikte, tamamen ortadan kaldırılamamıştır. Gelir ve servet dağılımında eşitlik sağlanamamıştır.

Godesberg Programı, tarihi deneyimlerden yeni sonuçlar çıkartmıştır. Sosyal ve iktisadi reformlarla ve toplumun demokratikleştirilmesi suretiyle özgürlük, adalet ve dayanışmanın gerçekleştirilmesini, demokratik sosyalizmin görevi olarak kabul etmiştir. Sosyal Demokrat Parti, kendini Godesberg'te zaten eskiden beri sahip olduğu kişilikle tanıtmıştır: Sol görüşlü bir halk partisi. Ve böyle kalmaya da devam edecektir.

Sosyal demokratlar, iktidar partisi olarak önemli başarılar kaydetmişlerdir: Kadın ve erkek, tüm işçilerin işletmelerdeki haklarını, tüm vatandaşların katılım haklarını güçlendirmiş, sosyal devleti geliştirmiş ve büyük nüfus gruplarının hukuki açıdan mağduriyetlerini önlemişlerdir. Ancak bu dönemde de sosyal demokratlar hatalı tahminlere yenik düşmüş ve yanlış kararlar vermişlerdir: Doğal yaşam koşullarına o tarihlerde gereği kadar önem verilmemiş, aşırı partilerin faaliyetlerini yasaklayan karar, demokrasi düşmanlarıyla mücadele etmekten ziyade, demokrasi düşmanları yaratmıştır.

Bu dönemde elde edilen en önemli başarı, Doğu ülkeleriyle uzlaşma sağlanması ve barışın güvence altına alınması olmuştur.

Halkımıza hiçbir dönemde savaş, baskı veya zulüm yaşatmamış olan ve aksine hiçbir hakka sahip olmayan proleteriyadan kendine güvenen vatandaşlar yaratmış olan bir hareketin geleneğini sürdürmekten kıvanç duymaktayız.

Sosyal Demokrat Parti, varolduğu günden beri, barış ve uluslararası işbirliğini savunmaktadır. Sosyal demokrat geleneğinin Enternasyonalizm'i, yegâne savunulabilir gerçek politika haline gelmiştir.

Demokratik sosyalizmin temel değerleri tarihimizde kökleşmiş olup, gelecekte de reform politikamızın temellerini oluşturacaktır.

Tarihi Köklerimiz

Alman Sosyal Demokrat Partisi'nde değişik temel görüşlere ve değişik inançlara sahip insanlar birlikte çalışmaktadırlar. Bu kişilerin aralarındaki uyum, ortak temel değerlere ve ortak siyasi hedeflere dayanmaktadır. Avrupa'da demokratik sosyalizm, fikirselden hristiyanlığa, hümanist felsefeye, aydınlanma devrine, Marx'ın tarih ve toplum öğretisine ve işçi hareketinin deneyimlerine dayanmaktadır. Kadın özgürlüğüne dair fikirler daha 19.yüzyılda işçi hareketi tarafından benimsenmiş ve geliştirilmiştir. Bu düşünceleri etkin hale getirmemiz yüzyıldan fazla zaman almıştır. Kişisel temel görüşlere ve inançlara açık olup, bunları saygıyla karşılıyoruz. Bu düşünce ve inançlar hiçbir zaman parti kararlarına tâbi olmayacaklardır.

İnsanlık Görüşümüz

Bireyin onurunu ne şekilde tanımlarsak tanımlayalım, bu bizim davranışlarımızın çıkış noktasını ve hedefini oluşturmaktadır.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi'nin başında yer alan şu cümle hepimiz için geçerlidir: "Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler ve birbirlerine karşı kardeşlik zihniyeti ile hareket etmelidirler."

Bizler, insanların düşünme yeteneğine sahip doğal varlıklar, bireysel ve toplumsal varlıklar olduklarına inanıyoruz. Doğanın bir parçası olan insanlar sadece doğanın içinde ve doğayla birlikte yaşayabilirler. Kişiliklerini ise sadece toplum içinde diğer bireylerle birlikte gerçekleştireceklerdir.

Doğuştan iyi veya kötü diye belirlenmemiş olan insanlar, öğrenme ve düşünme yeteneğine sahiptir. Bu nedenle de demokrasinin gerçekleşmesi mümkün olmaktadır. İnsan yanılabilir, hata yapabilir ve insanlık dışı bir davranışta bulunabilir. Bu nedenle de demokrasi

gereklidir. İnsanlar herşeye açık olduğundan ve farklı olanaklara sahip bulduğundan, yaşadıkları ortam büyük önem taşımaktadır. İnsan onurunun gerektirdiği daha yeni ve daha nitelikli bir düzen kurulması bu nedenle hem mümkün, hem de gereklidir.

İnsan onuru, bireyin toplum içinde kendi yaşamına kendi karar verebilmesini gerektirir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahip olarak, dayanışma içinde etkinlik göstermelidirler. Bütün insanlar, insanlığa yakışan yaşam koşullarından sorumludurlar. İnsan onuru, kişinin başarısından ve verimliliğinden ayrı olarak ele alınmamalıdır.

İnsan Hakları

Hepimiz insan haklarının sorumluluğunu taşımaktayız. Devlet ve ekonomi, insanlar ve onların hakları için oluşturulmuştur; bunun tersi düşünülemez.

İnsan haklarının tümüyle geçerli olabilmesi için, özgürlük haklarının, siyasi kararlara katılım haklarının ve sosyal temel hakların eşit ölçüde güvence altına alınması gerekir. Bu haklar birbirinin yerine geçemeyeceği gibi, birbirine karşı kullanılamaz. Kolektif haklar bireyin gelişmesine hizmet ederler.

Özgürlük haklarının güvence altına alındığı ve uygulandığı yerlerde, insanlar hür ve eşit olarak yaşayacak ve demokrasi uygulanabilecektir. Sadece temel sosyal hakların gerçekleştirildiği yerlerde, özgürlük hakları ve siyasi katılım hakları tüm insanlar tarafından bilinçli olarak algılanabilecektir. Sadece, özgürlük haklarına ve siyasi katılım haklarına duyulan saygının, düşüncelerin serbestçe tartışılmasına ve siyasi sorumluluk üstlenilmesine izin verdiği yerlerde, insanlar yeterli beslenme, ikâmet, çalışma ve eğitim hususundaki haklarını talep edebileceklerdir. Bu haklar birlikte sağlandığı takdirde, insanlığa yakışır bir yaşam mümkün olabilecektir.

Tüm insanlar, vatan, milliyet, dil ve kültür hususlarında hak sahibidir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi ile uyum içinde bulunan bir milli gruplaşma hakkı vazgeçilmezdir.

Siyaset Anlayışımız

Siyaset, insanların birlikte yaşamaları için gerekli bir boyuttur. Siyaset, devletin kuruluşları ile sınırlı değildir. Bilginin yaygınlaştırıl-

dığı veya gizlendiği, bilincin veya yaşam koşullarının değiştirildiği, fikir oluşturulduğu, iradenin beyan edildiği, güç uygulandığı veya çıkarların temsil edildiği her ortamda, siyaset yapıyor demektir.

Siyasi girişimlere belirli sınırlar konulmuştur. Bu sınırların aşılması halinde bireylerin ve toplumun zarar görmesi kaçınılmaz olacaktır. Yanılgı ve hata, hastalık ve talihsizlik, acı ve çaresizlik, hayal kırıklığı ve başarısızlık, eşit ve hür insanların yaşadığı bir toplumda da insan yaşamının unsurlarını oluşturur.

Siyaset yalnızca anlamlı bir yaşam için gerekli olan şartları yerine getirecektir. Siyaset, kendi başına mutluluk ve doyum sağlamaya kalkışır ise, totaliter bir düzenlemeye kayma tehlikesi oluşabilecektir.

Siyaset, kaçınılmaz olguları idare etmekten öte görevleri olan bir kurum olmalıdır. İnanırcı olabilmek ve bu özelliğini devam ettirebilmek için, hareket alanını güvence altına alabilmeli ve sürekli yeni görevlere yönelebilmelidir. Devlet, teknik ve büyüme alanlarındaki kararları iktisadi çıkarlara teslim edecek olursa, sadece uygulamakla yetinmek durumunda kalacağı zorunlu koşullar oluşacaktır.

Demokratik devlet, oluşumunu toplumsal güçlere borçludur. Demokratik devlet bir amaç olmaktan ziyade, toplumun gelişmesi için bir araç konumundadır. Politik partiler bireyleri hem harekete geçirir, hem de aracılık yaparlar, Partiler, toplumsal etkileri ve gereksinimleri ele almak ve bunları kanun ve hükümet faaliyeti haline dönüştürmek suretiyle toplum ve devlet arasında aracılık yapar. Siyaset yeni düşünce açıları yaratmalı ve karar önerilerini tartışmaya açmalıdır.

Gerçekte veya sözde zorunlu olan kuralların uygulanmasından öte bazı amaçlar güden bir siyaset, vatandaşların bilinci ve etkin katılımı ile sürdürülmeli ve kabul ettirilmelidir. Böyle bir siyaset, vatandaşlarla -toplumsal güçlere gereksinim duyan ve kapsamına dahil eden, bilgi aktaran, sorunlara bilinçli yaklaşım sağlayan, karar verme yeteneğini teşvik eden ve nihayet fikir birliğine veya kararlarda belirgin çoğunluk sağlanmasına varıran, sonuçları kesin olmayan- serbest bir diyalog gerçekleşmesi ile mümkün olabilecektir.

Vatandaşlarla kurulacak diyalog, demokratik kültürün ifadesidir. Böyle bir diyalog, -teknolojinin geliştirilmesinde olduğu gibi- herkesi ilgilendiren ve daha sonra değiştirilmesi zor olan kararların verildiği noktada, yani siyasetin merkezinde yer almaktadır.

Vatandaşlarla kurulacak diyalog için fikir ve basın-yayın özgürlü-

gü vazgeçilmez bir unsurdur. Tüm vatandaşlar kendilerinin veya çocuklarının yaşam olanaklarına ait hususlarda, fikir oluşturmak ve bu fikirleri yaymak olanağına sahip olmalıdırlar. Devlet, bilim ve basın-yayın organları, köklü bir fikir oluşumu için gerekli şartları yaratmalı ve dolayısıyla demokratik bir tartışma kültürü oluşturmalıdır.

Vatandaşla diyalog daha fazla devletçilik değil, daha fazla demokrasi anlamına gelir.

Demokratik Sosyalizmin Esas Değerleri

Özgürlük, adalet ve dayanışma demokratik sosyalizmin temel değerleridir. Bu değerler siyasi gerçeği değerlendirebilmek için gerekli kıstasımız, yeni ve daha nitelikli bir toplum düzeni için ölçü ve aynı zamanda da her sosyal demokratın davranışları için yönlendirici unsurlardır.

Sosyal demokrasi, herkesin kendi kişiliğini özgürce geliştirebileceği ve siyasi ve kültürel yaşamda sorumluluk üstlenerek etkin olabileceği bir toplum hedeflemektedir.

İnsanlar, bireysel varlıklar olarak özgürlüğe çağrılmış ve özgür yaşamak için yaratılmışlardır. Kişinin özgürlüğünü geliştirme imkanına sahip olması her zaman için toplumun görevi olacaktır. Bizim için özgürlük, herkesin ve hatta özellikle de farklı düşünenin de özgür olmasıdır. Herkesi kapsamayan, belirli bir kesime sağlanan özgürlük, ayrıcalık anlamına gelecektir.

Bireyin özgürlüğü, diğer bireylerin özgürlüğünün sınırını ve koşulunu teşkil eder. Özgürlük, onur kırıcı bağımlılıklardan, çaresizlik ve korkudan özgür olmak ve aynı zamanda kişisel yeteneklerini geliştirebilme olanağına sahip olmak ve toplum ve siyaset içinde sorumluluk üstlenerek etkinlik göstermektir.

Ancak kendini sosyal açıdan güvence altında hisseden bireyler, özgürlük haklarını değerlendirebilirler. Özgürlük amacıyla, eşit yaşam koşulları ve kapsamlı sosyal güvence istemekteyiz.

Adalet de yine insan onurundan kaynaklanmaktadır. Adalet de, eşit özgürlükler, kanun önünde eşitlik, eşit siyasi ve toplumsal katılım hakları ve sosyal güvence talep etmektedir. Adalet, kadın ve erkeklerin toplumsal eşitliğini amaçlamaktadır.

Adalet, gelir, servet ve güç dağılımında ve aynı zamanda da eği-

tim, öğretim ve kültür alanlarından yararlanma hususunda daha fazla eşitlik gerektirmektedir.

Eşit yaşam imkanları tekdüzelik anlamına gelmeyip, kişilerin bireysel eğilim ve yeteneklerini geliştirebilmeleri için daha fazla imkan edebilmeleri demektir.

Adalet ve eşit yaşam şansına sahip olmak hakkı, devlet gücünün imkanları ile gerçekleşmelidir.

Hukuksal yükümlülüklerden öteye, birbirine destek vermeye hazır bulunmak anlamına gelen dayanışma, zorla sağlanamaz. İşçi hareketi dayanışma fikrini, eşitlik ve adalet için verdiği mücadele esnasında oluşturmuş ve desteklemiştir. Dayanışma olmaksızın, insani bir toplum yaratılamaz.

Dayanışma aynı zamanda, zayıfların haklarını savunma mücadelesinde kullandıkları bir silah olup, insanların birbirlerine gereksinim duydukları görüşünün bir sonucudur. İnsani bir şekilde hür ve eşit olarak yaşayabilmemiz için, birbirimize destek olmalı ve diğer insanların da özgürlüğünü istemeliyiz. Zor duruma düşen birey, toplumsal dayanışmaya güvenebilmelidir.

Dayanışma, aynı zamanda III.Dünya insanların da insanlığa yakışır bir biçimde yaşama imkanına sahip olmalarını kapsar. Yaşam koşulları hakkında bugünden karar verdiğimiz gelecek nesiller de bizim dayanışmamızdan yararlanabilmelidir.

Dayanışma, kişisel gelişme olanaklarımızı genişletmek için de gereklidir. Bencil bireycilikle değil, sadece birlikte hareket etmek suretiyle, kişilerin bireysel karar alabilmeleri için gerekli koşullar yaratılabilecektir.

Özgürlük, adalet ve dayanışma birbirlerinden ayrı düşünülemez ve birbirlerini karşılıklı destekler. Aynı düzeyde, karşılıklı olarak birbirlerini tanımlayarak, tamamlayarak ve sınırlayarak anlam kazanırlar.

Bu esas değerleri gerçekleştirmek ve demokrasiyi geliştirmek, demokratik sosyalistlerin daimi görevidir.

2. İçinde Yaşadığımız Dünya

Sanayi devrimi ve modern teknoloji, dünyanın belirli bölgelerinde tarihi açıdan eşsiz bir refah yaratmış ve bu refah sosyal devlet

kapsamının genişlemesi ve sendikaların uyguladığı politika ile bireylere ulaşmıştır.

Bizdeki eksiklerin tamamlanması dünyada insan ve doğayı tehdit edecek yeni tehlikelerin oluşmasına mâl olmuştur. Sanayi devriminin dinamizmi, mevcut haksızlıkları etkilemediği gibi, buna ilaveten özgürlük ve adalet, sağlık ve yaşam için yeni tehditler oluşturmaktadır.

İnsanlık hiçbir dönemde böylesine güçlü olmamıştır. Gen tekniği ile insanlık evrimi kontrol altına alınabilmekte, nükleer enerjinin serserst kalması ise, insan neslini sona erdirebilmektedir, fakat insanlar sorumluluklarının arttığı bilincindedir.

İnsanlığın kendini nükleer, kimyasal veya biyolojik silahlarla yok etme tehlikesi henüz ortadan kaldırılmamıştır. Buna rağmen çılgınca silahlanmaya duyulan tepki gün geçtikçe artmaktadır. Silahsızlanma giderek yaklaşmaktadır bizlere, Dost-düşman ayırımı ortadan kaybolmaktadır.

Toprak, su ve havanın zehirli maddelerle kirlenmesi ile ormanlar, denizler, bitkiler ve hayvanlar yaşamlarını yitirmektedirler. Biz kendi doğal yaşam esaslarımızı kendimiz yok etmekteyiz.

Ama çevre bilinci giderek güç kazanmaktadır. Yeni olduğu halde, peşin hükümlerle çağdışı olarak nitelendirilen sistem ve yöntemler, doğaya uygun bir iktisadi yaşamı mümkün kılmaktadır.

Hiçbir ülke tek başına yaşama gücüne sahip değildir. İklim değişiklikleri veya koruyucu ozon tabasının delinmesi sadece ulusal sorunlar değildir. Savaşlar, müdahalede bulunmayan ulusları da içine çekmektedir. Dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan ekonomik bunalımlar veya başarılar, diğer ülkeleri de etkilemektedir. Dünya toplumu kavramı gerçekleşmiştir, ancak âdil bir barış düzeni henüz çok uzaktadır.

Buna rağmen, böyle bir barış düzeninin gerekli olduğu kanısı giderek yaygınlaşmaktadır. Ortak hedefler, barışı ve uluslararası işbirliğini gerektirir.

İktisadi gücün giderek daha az sayıda kişinin eline geçmesi devam etmekte, pazarlar ve kısıtlı kaynaklar için dünya çapında sürdürülen rekabet kaçınılmaz olmaktadır. Dünya üzerindeki sermaye akışı giderek hızlanmaktadır. Dev çok uluslu şirketler, dünya çapında kazanç stratejileri planlamakta, demokratik denetimlerden sıyrılarak, siyasi kararlar alınmasında etkin olmaktadır.

Yayıma gücü ve kazanma hırsı inanılmaz ölçüde servet birikimi sağlamakta, fakat bunun yanısıra sayısız insanı ve koskoca ulusları zor duruma düşürmektedir. Böylece ulusal hareket alanımız daralmakta; dünya çapında konjonktürel ve yapısal krizler, iktisadi bölgelerin çökmesine neden olmaktadır.

Devletlerin başarılı şekilde bölgesel birlikler kurabildiği ve sendikaların ulusal sınırları aşan faaliyetlerde bulunabildiği yerlerde, bir karşı güç oluşmaktadır.

Kuzey ülkelerindeki bankalara, hammadde borsalarına, şirketlere ve devletlere bağımlı olarak yaşayan ve sanayi ülkelerinin korumacı tutumu dolayısıyla kendi başlarına gelişmeleri engellenen ve kuzey-güney anlaşmazlığının adeta manevra sahası durumuna getirilen ve çoğu zaman ülkenin ileri geleneklerinin ahlaksızlığı dolayısıyla sömürülen güney ülkeleri, kendilerine daha iyi bir gelecek sağlamak için mücadele etmektedirler. Sefalet arttıkça nüfus çoğalmakta, dolayısıyla doğaya zarar verilmekte, beslenme imkanları azalmakta ve kuzeyde verilecek kararlara bağımlılık giderek daha aşağılayıcı boyutlara varmaktadır. Buna rağmen fakirler sömürüye ve vesayet altına girmeye karşı gelmektedir. Bir araya gelerek yeni çözüm yolları aramaktadırlar. Bunun yanısıra, kuzey ülkeleri de, güneyin sefalet düşmesinin ne gibi tehlikeler doğurabileceğini anlamaya başlamıştır. Ortak sorumluluk bilinci doğuda ve batıda güç kazanmaktadır.

Özellikle enformasyon ve iletişim alanlarında geliştirilen yeni teknolojiler, iş dünyasını, kamuoyunu ve giderek de şahsi ilişkileri belirgin olarak etkilemektedir. Bu teknolojiler iş kalitesini, iş yerlerini ve demokratik irade oluşumunu tehlikeye düşürmektedir. Bunların kazanç çıkarları veya güç çıkarları gibi tek yönlü amaçlar için kullanılması, müdahale ve denetim eğilimlerini güçlendirir.

Bu teknolojiler diğer taraftan daha insani bir iş organizasyonu için olanaklar yaratmakta, daha fazla açıklık, daha nitelikli bilgi ve katılım sağlamaktadır.

Devlet, giderek zorlanan bir tadilat merkezi haline gelmektedir. Çevre bilincinden ve sosyal sorumluluktan uzak bir iktisadi yaşamın zarar verdiği alanlar, sosyal yardım ve çevre koruma girişimleri ile tekrar düzeltilmeye çalışılmalıdır.

Buna rağmen, dikkatli davranmanın ve önlem almanın zorunlu olduğu giderek daha fazla kişi tarafından anlaşılmaktadır.

Kişi ve toplum arasındaki ilişkiler değişmektedir. Toplum içinde yaşama deneyimi olmayan ve toplumsal bağı bulunmayan bireyler, çoğu zaman kendilerine sürekli yeni seçimler yapma olanağı sunan, dolayısıyla bir taraftan büyüleyen, diğer taraftan ise yorgun düşüren yabancı ve farklı bir toplum karşısında kendilerini yalnız hissetmektedir.

Böyle bir seçim hakkının daha fazla özgürlük ve kişisel gelişme olanağı yaratabilmesi, ancak bu seçeneklerin kişisel yaşam taslağı içine yerleştirilebilmesi ve diğer bireylerle dayanışma içinde algılanması ile mümkün olabilecektir.

Halen erkeklerin hakim olduğu bir toplumda yaşamaktayız. İş ve toplumsal yaşamın düzenlenmesinde kadınlara eşit imkanlar sağlanmamaktadır, ama kadınlar giderek daha fazla ölçüde haklarını savunmaya başlamışlardır.

Birçok insan, siyasi alanda yapılması gerekenle, gerçekten yapılanlar arasındaki uçurumdan mutsuzluk duymaktadır. Artık siyasetten ümitlerini yitirmiş bir halde özel yaşamlarına ve küçük topluluklar içine çekilmekte veya gerçeklerden kaçarak farklı yeni bağimliliklere yönelmektedir.

Biz Sosyal Demokratlar, siyasetin uğrunda çaba göstermeye değer olduğunu kanıtlamak istiyoruz. Günümüzde yaşanan tehditlere karşı geliyoruz. Güçlü çıkar gruplarından korkmaksızın, bizimle beraber yeni yönlendirmeler, planlamalar ve düzenlemeler yapabilecek cesarete sahip kişilerle temasa geçmek istiyoruz.

III. ORTAK GÜVENLİK ALTINDA BARIŞ

Bariş Görevi

İnsanlık bundan böyle yaşamak için ya birlikte mücadele edecek, ya da birlikte çökecektir. Bu eşsiz tarihi seçenek, özellikle de barışın güvence altına alınması gibi uluslararası sorunlara yeni bir yaklaşım getirilmesini şart koşmaktadır. Savaş, bir siyaset aracı olmalıdır. Bu husus özellikle, içinde bulunduğumuz nükleer, kimyasal ve biyolojik silahların çağı için geçerlidir. Bariş, sadece silahların susması anlamına gelmez. Bariş, aynı zamanda ulusların şiddet, sömürü ve baskı olmaksızın birlikte yaşamalarıdır. Bariş politikası, ulusların, iktisat, çevre, kültür alanlarında ve insan haklarına dair sorunlarda da işbirliği yapması demektir. Bariş içinde bir dünya, tüm ulusların kendi kaderlerini kendilerinin belirleme hakkına sahip olmalarını da kapsar.

Bariş politikası, güç anlaşmazlıklarını yumuşatmalı, çıkarların dengelenmesini sağlamalı, ortak çıkarları korumalı, büyük güçlerin ayrıcalık taleplerine bölgesel düzeydeki birliklerle karşı gelmeli ve sistemler, ideolojiler ve dinler arasındaki tezatları barışçı bir rekabet ortamı ve siyasi tartışma kültürü kapsamında yok etmelidir.

Bariş politikası, askeri, bürokratik ve savunma sanayine dayalı çıkarların hakimiyetini yıkmalı ve savunma sanayindeki üretimi sivil mallara yöneltmelidir.

Bariş politikası, eğitime ve araştırmaya dayandırılmalıdır. Bariş sağlamak sadece hükümetlerin görevi değildir. Ulusların birbirleri ile anlaşabilmeleri, silahların ve düşman tutumların ortadan kaldırılması için insanların dünya çapında etkinlik göstermeleri ile barış sağlanabilecektir.

Kitle imha araçları, herhangi bir anlaşmazlık söz konusu olduğunda aslında savunulması gereken değerleri yok edecektir. Bizler, askeri caydırma sistemini aşmak ve bloklar ötesi bir güvenlik sağlamak istiyoruz. Bu hususa, uzayda silah kullanılmaması da dahildir. Biz, dünya çapında tüm kitle imha araçlarının ortadan kaldırılması için mücadele veriyoruz. Federal Almanya, nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlar üretmemeli, satın almamalı ve kullanmamalı-

dır. Almanya, kitle imha araçları bulundurmamalı ve bulundurmaya da amaçlamamalıdır. Nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlardan, yani ABC silahlarından vazgeçildiği, anayasal güvence altına alınmalıdır.

Bizler silahlanmanın dinamizmini kırmak ve silahsızlanmanın dinamizmini başlatmak istiyoruz.

Amacımız, silah ve benzeri malların ithalinin durdurulmasıdır.

Ortak Güvenlik

Doğu ve Batı'nın, güvenlik gerekçesiyle, sürekli silahlanmaları güvensizliğin artmasına mal olmuştur.

Bugün Avrupa'da hiçbir ülke, muhtemel düşmanından daha büyük bir güvenlik içinde değildir. Dolayısıyla herkes, kendi çıkarlarını korumak amacıyla, başkalarının güvenliğini sağlamak yolunda sorumluluk üstlenmelidir. Ortak güvenlik prensibi bu esasa dayanmaktadır. Ortak güvenlik, tarafların karşılıklı olarak birbirlerinin varolma hakkını ve barışı sağlama gücünü onaylamasını gerektirir.

Ortak güvenlik, gerginliğin ortadan kalkmasını sağlar ve böyle bir yumuşamaya da gereksinim duyar. Ortak güvenlik, tehdit edilme korkularını yok etmeyi, blokların anlaşmazlığını aşmayı amaçlamaktadır.

Bizim amacımız ise, askeri ittifakların yerine bir Avrupa barış düzeni kurmaktır. Bu aşamaya kadar Federal Almanya'nın güvenlik taleplerine Atlantik Paktı cevap verebilmektedir; fakat bunun için Almanya'nın, -ortak güvenliğe dair çıkarlar da dahil olmak üzere- kendi güvenlik çıkarlarını bu pakta sunabilmesi ve kabul ettirebilmesi şarttır. Doğu Avrupa'daki değişimler, bu tür birliklerin askeri önemini azaltmış ve siyasi önemini güçlendirerek, kendilerine yeni bir görev vermiştir: Bu tür birlikler -istikrarı korumak suretiyle- kendilerini dağıtarak, bir Avrupa barış düzeni organize etmelidirler. Bu yeni görev, aynı zamanda Amerikan ve Rus askeri kuvvetlerinin kendi toprakları dışında yerleşmelerine son verme yolunda bir adım olacaktır.

İttifakların ilkesi, hakimiyet eşitliği olmalıdır. İttifak, kendini savunabilecek güçte ve savunmaya yönelik olmalı ve yumuşama politikasına hazır bulunmalıdır. Siyasi irade, askeri stratejinin, askeri tekniklerin ve savunma sanayinin üzerinde yer almalı, bunun aksi

olmamalıdır. Barış, silah teknolojisine değil, siyasete ait bir görevdir.

Ortak güvenlik, tarafların saldırı gücünün yapısal açıdan olanaksız kılınabilmesi için tüm kitle imha araçlarının ortadan kaldırılmasını ve konvansiyonel askeri güçlerin önemli ölçüde azaltılmasını ve yeniden yapılanmasını amaçlar. Bu hedefe yönelik süreç, tarafların bu yolda belirgin adımlar atması suretiyle hızlandırılmalıdır. Buna silahlanma giderlerinin kısıtlanması, askeri güç sayısının azaltılması ve nükleer testlerin durdurulması dahildir.

Avrupa'da nükleer ve kimyasal silahlardan arınmış bölgeler kurulması, ortak güvenliğe hizmet edecektir. Bizler, bu tür bölgelerin kurulmasını ve tüm Avrupa'da yaygınlaştırılmasını istiyoruz.

Federal ordunun ortak güvenlik kavramı içinde belirli bir yeri olacaktır. Ordu, sadece ülkenin savunmasını üstlenecektir. Görevi -yapısal açıdan saldırı potansiyeli olmaksızın- savunma gücü ile savaş önlemek olacaktır. Federal ordunun yapısı silahsızlanmayı destekleyecek ve geliştirecek şekilde düzenlenecektir. Federal ordunun siyasi idaresi, yalnızca hükümete, parlamenter denetimi ise Federal Meclis'e ait olacaktır.

Asker, üniforma giyse de, bir vatandaş olacaktır. Biz federal orduyu ve askerlik görevini kabul ediyor; kadınların askerlik yapmasını ise reddediyoruz. Barış politikasının amacı, ordu güçlerini gereksiz hale getirmektir.

Hiçbir güce başvurulmayan bir uluslar birliği kurmayı hayal eden pasifistlerin, bu yoldaki çabalarını saygıyla karşılıyoruz. Bu kişilerin Alman Sosyal Demokrat Partisi içinde haklı bir yeri vardır. Askerlik hizmetinin zorunlu olmaması gerektiğine inanıyoruz. Askerlik hizmeti yapmak istemeyenlerden, vicdan muhasebesi talep edilmesine karşıyız. Sivil hizmetin, caydırıcı ve askeri güçlere destek sağlayıcı nitelikte olmaması gerekir.

Avrupa Topluluğu ve Avrupa Barış Düzeni

1925 yılına ait Heidelberg Programı'nda Sosyal Demokratlar tarafından talep edilen Avrupa Birleşik Devletleri tasarısı halen hedeflerimizden birini teşkil etmektedir. Demokratik devletler, kendilerini kanıtlamak ve aynı zamanda da Avrupa'nın tümünü kapsayacak bir barış düzenine katkıda bulunmak için, güçlerini birleştirmelidirler.

Avrupa Topluluğu, bölgesel düzeyde örgütlenmiş bir dünya toplumunun temel taşlarından birini teşkil etmektedir. Avrupa'nın tümü bir barış bölgesi oluşturmalıdır.

Avrupa Topluluğu, ortak bir politika güderek, barışa hizmet etmeli, halklarına uluslararası ilişkilerde daha fazla söz hakkı vermeli ve dünya güçlerinin anlaşmazlığa düşmelerini önlemelidir.

Avrupa Topluluğu hakimiyet sağlamak amacıyla değildir. Avrupa Topluluğu, askeri alandan ziyade, ticaret ve sanayi, bilim ve teknik alanlarında, ayrıca kusursuz bir çevre elde edebilmek ve III.Dünya ülkelerine kesintisiz bir kalkınma olanağı sağlamak için, dünya çapında aranılan bir destek olmak istemektedir. Avrupa Topluluğu, aynı zamanda Avrupa'daki tüm demokrasileri bünyesine almaya ve Avrupa'nın bütünleşmesini sağlamak için Doğu Avrupa ülkeleri ile çeşitli yakın işbirliği olanakları sunmaya hazır olmalıdır.

Avrupa Topluluğu güney ülkelerine karşı dostça bir politika güderek, vaktiyle Avrupa'daki sömürgeci güçlerin işlemiş olduğu ve halen de adaletsiz iktisadi ilişkiler dolayısıyla işlenmekte olan hataları kısmen telafi etmek zorundadır. Bu nedenle Avrupa Topluluğu, güneydeki ülke ve güçlere, kendi kendilerine hür bir gelişme göstermeleri yolunda destek olmalı ve dünyada adil bir iktisadi düzen kurulabilmesi için çaba göstermelidir.

Biz Avrupa Topluluğu'nu, içinde ulusların kültürel kişiliklerinin korunduğu, farklı dil ve kültüre sahip azınlıkların saygı gördüğü ve her vatandaşın eşit özgürlüklere ve gelişme olanaklarına sahip olduğu bir Avrupa Birleşik Devletleri haline getirmek istiyoruz.

Bunun için Avrupa Parlamentosu'nun tam yetkiyle donatılması, yetkilerini uygulamaya geçirebilecek nitelikte ve parlamenter sorumluluğu bulunan bir hükümetin mevcut olması, yetkilerin kesin olarak belirlenmesi ve Avrupa'da iktisadi demokrasinin gerçekleşmesi gereklidir. Biz, Avrupa'nın tümünü kapsayacak bir sosyal devlet düzeni kurmayı istiyoruz.

Amacımız ortak güvenlik, sınırların dokunulmazlığı, tüm devletlerin Avrupa içindeki entegrasyonuna ve egemenliğine saygı gösterilmesi ilkelerine dayalı olan ve Avrupa'nın tümünü kapsayan bir barış düzeni kurmaktır. Tüm Avrupa devletleri, Helsinki Nihai Senedi'nde belirtilen ilkeleri gerçekleştireceklerine dair akdî taahhütte bulunmalıdırlar.

Avrupa'nın orta, doğu ve güney doğusunda yer alan toplumların

demokrasi ve daha insani haklar elde etme yolunda attıkları hızlı adımlar, tüm Avrupa için ümit ışığı teşkil etmektedir. Bu devletlerin yenilenme sürecine katkıda bulunmaya hazırız. Avrupa devletlerinin tümünde insan hakları, hukuk devleti ve sosyal devlet anlayışı güvence altına alınmalıdır.

Avrupa'nın tümünü kapsayacak bir işbirliği, Kuzey-Güney anlaşmazlığını ortadan kaldırmalı, çevre korumasını kapsamlı bir şekilde ele alarak, tüm ulusların yaşamını devam ettirebilmesini sağlamalı, kişisel ve kolektif insan haklarını gerçekleştirmeli, iktisadi işbirliğini karşılıklı bağımlılık oluşana dek geliştirmeli, Avrupa'nın ortak mirasını korumalı ve kültürel ilişkileri desteklemelidir. Bu amaçlara ulaşabilmek için Avrupa çapında kurumların oluşturulması gerekmektedir.

Almanya

Alman topraklarından etrafa barış yayılmalıdır. Biz, Almanların ortak sorumluluk bilincini canlandırmak, her iki Alman devletinin silahsızlanma, yumuşama ve işbirliği alanlarındaki ortak çıkarlarını korumak istiyoruz.

Almanlar da kendi geleceklerini bizzat tayin edebilme hakkına sahiptir. İki Alman ulusunun birleşmesi hususu, barışın gerektirdiği şartlara bağlıdır. Bizler Avrupa'da, Alman ulusunun kendi kararı birleşmesini mümkün kılacak bir barış ortamı istiyoruz. İki Alman devletinde yaşayan insanlar, fikir birliğine ulaşmış bir Avrupa içinde ne şekilde bir kurumsal topluluk oluşturacaklarına kendileri karar vereceklerdir.

Almanların tarih boyunca edindikleri deneyimler ve ortak bir Avrupa kurulmasına dair verdikleri karar, Almanya için özel bir çözüm bulunmasına imkan vermemektedir. Polonya'nın batı sınırı kesin şeklini almıştır.

Berlin'in bir Alman ve Avrupa metropolü olarak önemi, insanların sınırlar ötesinde irtibat ve anlaşma sağlamaları oranında artacaktır.

Dört büyük devletin, Almanya'nın tümü ve Berlin için sahip oldukları mahfuz haklar, Avrupa'nın tümünü kapsayacak bir barış düzeni ile ortadan kalkmalıdır.

Kuzey - Güney Siyaseti

Sanayi ülkeleri ve kalkınmakta olan ülkeler arasında bir denge sağlanmadığı müddetçe, tüm insanlığın geleceği tehlikede olacaktır. Açlık ve sefaletin kol gezdiği barış kalıcı olamaz. Doğu ve Batı'nın silahsızlanması, sefalet içinde yaşayan ve dünya nüfusunun üçte ikisini oluşturan insanlara yeni kalkınma olanakları sağlayacak kaynaklar yaratmalıdır.

Kuzeydeki sanayi ülkelerinin zenginliği, güneydeki ülkelerin sömürülmesi ile sağlanmıştır. Bugün dünya iktisadi yapısı, hâlâ 500 yıl süren sömürgecilik geleneğini yansıtmaktadır. Mevcut iktisadi düzen eşitlikten uzak, ayrıcalıklı iktisadi ve ticari ilişkilere dayanmakta ve 3.Dünya ülkelerinin aleyhine işlemektedir.

Her ülke kendi kalkınma yolunu belirleme hakkına sahiptir. Artık güneydeki ülkeler, kendilerini besleyecek duruma gelmeli, doğal yaşam esaslarını korumalı veya yeniden kurabilmeli, kendilerine uygun tarım ve enerji teminini, eğitimi, istihdamı, sanayileşmeyi, sağlık ve sosyal güvenlik sistemini oluşturabilmeli ve verimli bir iç pazar ile temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeli ve kültürel kişiliklerini koruyabilmelidirler.

Güneyin kalkınabilmesi, ancak kadınların emeğinin küçümsenmemesi ile mümkün olabilecektir. Bu ülkelerin seçecekleri kalkınma sürecinde, kadınların rolü kabul edilmelidir. Kadınlar, kalkınma planlarının ve projelerinin tüm aşamalarında erkeklerle eşit katılım hakkına sahip olmalıdırlar. Onlar da kalkınma süreçlerinde verilecek kararlara katılabilmelidirler. Kalkınma, onların çıkar ve gereksinimlerini de dikkate alacak şekilde yönlendirilmelidir.

Bölgesel düzeydeki teşkilatlar bu hususta destek sağlayabilecek, güneyin dünya ekonomisi üzerindeki etkisini güçlendirebilecek ve böylece dünya çapında bir işbirliğini desteklemiş olacaklardır.

Reaksiyoner güçlerin ülkenin kalkınmasını önlediği durumlarda, bağımsızlıktan yana olan güçleri desteklemeliyiz. Güney Afrika'daki ırkçı rejime son verilmelidir.

Bizler kendi ülkemizde, çevresel yeniliklerle sanayi toplumumuzu düzeltir, tekrar kullanılması mümkün enerji kaynakları yaratır veya güney ülkelerine de uygulanabilecek nitelikte teknolojileri desteklersek, güneyin hareket alanını genişletmiş oluruz.

Bu nedenle kalkınma politikası belirli bir bölgenin sınırları dahi-

rin kaldırılması ve ihracatın desteklenmesi, çevre ve tarım politikaları, enerji, teknoloji ve güvenlik politikaları gibi, hususlarda verilecek tüm siyasi kararlarda, bu kararların kalkınma politikası üzerindeki etkileri dikkate alınmalıdır.

Kuzey ve güney ülkeleri, herşeyden önce sürekli bir ilerleme sağlayacak, ekonolojik yüklenme sınırlarını aşmayacak ve bugünkü ve gelecek nesillerin gereksinimlerine uygun olacak bir kalkınma yolu belirlemelidir. Sürekli bir kalkınma sağlayabilmek için kaynak kullanımının, teknik araştırmaların ve yatırımların kapsam, yer ve amaçlarının kısa vadeli kazanç çıkarlarına yönelik olmayıp, uzun vadeli kalkınma hedeflerine uygun belirlenmesi gereklidir. Bu amaçla uluslararası kurumların şekil değiştirmesi ve uygun yetkilerle donatılması şarttır. Bizler, tüm ülkelere sürekli bir kalkınma sağlayabilecek, yeni ve âdil bir iktisadi düzen amaçlıyoruz.

Bu hedefe doğru ilerlerken, karşılıklı ticaret koşullarının güney ülkelerinin lehine değiştirilmesi, hammadde ihraç fiyatlarının artması, borçlanmanın sınırlandırılması, kuzeyden güneye kaynak transferinin düzenlenmesi, kamu kalkınma finansmanlarının kapsamının genişletilmesi ve sınır aşırı faaliyette bulunan şirketlerin dünya çapında denetlenmesi sağlanmalıdır.

Kalkınmakta olan ülkeler, dünya toplumuna zarar gelmemesi ve çevrenin korunması uğruna, bazı iktisadi fırsatları değerlendirmeme yoluna giderlerse, sanayi ülkeleri onlara, uğradıkları zararı telafi etmek için, destek olmalıdır.

Bütün bu hususların gerçekleşebilmesi için, kalkınmakta olan ülkeler, yetkili uluslararası kuruluşlarda eşit haklara sahip bir şekilde etkinlik göstererek, bu kuruluşların reformlarına destek olmalıdırlar. Bu husus özellikle Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) için geçerlidir.

Uluslararası Toplum

Dünya toplumu, dünya barışını güvence altına alacak, iktisadi gücü siyasi açıdan destekleyebilecek, hammadde, teknoloji ve bilginin hakça dağılımını mümkün kılacak ve doğal yaşam esaslarımızı sürekli koruyabilecek bir düzene sahip olmalıdır.

Birleşmiş Milletler bizim bu hedefe yaklaşmamızı sağlayabilecektir. Bu nedenle de, bu kuruluşun önemi artmalıdır. Birleşmiş Milletler güç kullanılmayan bir dünya politikasına aracılık etmeli-

dir. Bizler bu örgütü siyasi ve maddi açıdan desteklemek istiyoruz.

Birleşmiş Milletler'in faaliyetleri, Doğu ve Batı arasındaki anlaşmazlıklar dolayısıyla ne kadar az felce uğrar ise, Birleşmiş Milletler de o ölçüde daha fazla barışı destekleyebilecek ve fakir ülkelerin çıkarlarını dile getirebilecektir. Birleşmiş Milletler'in bu zorlu amaçlarına ulaşabilmesi için, bütün devletlerin kendisine daha fazla yetki ve görev aktarması gerekmektedir. Biz Uluslararası Adalet Divanı'nın güçlendirilmesini, Güvenlik Konseyi'nin yeniden düzenlenmesini ve Birleşmiş Milletler kapsamında uluslararası düzeyde silahsızlanmayı destekleyecek yeni konseyler oluşturulmasını istiyoruz. Birleşmiş Milletler ve kendisine bağlı kurumlar yeniden düzenlenmeli ve daha etkin hale getirilmelidir.

IV. HÜR, ADİL VE DAYANIŞMA İÇİNDE BİR TOPLUM

YENİ BİR BİRLİKTE YAŞAM VE İŞBİRLİĞİ KÜLTÜRÜ

Yeni Bir Birlikte Yaşam Kültürü

Kültür -ki her toplumda değişik kültürler mevcuttur- insanların insanlarla ve diğer canlı cansız varlıklarla ilişkilerinde kendini gösterir.

Kültür aynı zamanda, dünya görüşünden kaynaklanan fikişsel ve dini geleneklere dayanmaktadır. Bu mirasın canlı tutulduğu ve diyaloglar sayesinde kanıtlandığı yerlerden, ahlaki ve sosyal kıvılcımlar çıkmaktadır.

Kültür kendini muhtelif birlikte yaşam şekillerinin de ve güçsüzlere karşı davranışlarda gösterir. Gerek sosyal devlet ve hukuk devleti, gerekse dahili ve harici barış, birinci derecede önem taşıyan kültürel başarılarıdır.

Kültür kendini doğayla ilişkilerde de kanıtlamalıdır. Kültür, doğanın kendine özgü kanunlarına saygı duyulmasını gerektirir. Yaşam gücüne sahip bir doğanın korunması ve bakımı hayati önem taşıyan kültürel bir başarıdır.

İş yerinde, evde, aile içinde veya ferdi olarak gerçekleştirilen tüm faaliyetlerin niteliği de, kültürü belirleyen unsurlar arasında yer alır. Bizler, iktisadi çıkarlara yönelik bir kültür oluşmasını veya muhtelif yaşam sahalarının ticari hale gelmesini istemiyoruz. Kapsamında birlikte yaşam kültürünün de yer aldığı bir iktisadi düzen amaçlıyoruz.

Sosyal kültür, şehirlerde ve belediyelerde de insanların çoğunun öğrenebildiği bir olgudur. Yerel kültür kendini, medeni ilişkilerde ve insanların iş yerlerinde dayanışma içindeki beraberliğinde, herkesi ilgilendiren ortak sorunların tartışılmasında ve dostluk ilişkilerinde gösterir.

Birlikte yaşamaya kültürü kendisini siyasi kültür içinde, dolayısıyla gerekli tartışmalarla istenilen fikir birliğine ulaşma yolunda kamilar ve güç kazanır. Bunun için anlayışlı olmak şarttır.

I. Dayanışma İçinde Bir Toplumda Tüm İnsanların Eşit Olması

Kadın ve Erkeğin Toplumsal Eşitliği

Bizler, kadın ve erkeklerin eşit, hür ve dayanışma içinde birlikte yaşayacağı bir toplum oluşturmak istiyoruz.

Bizler, kadın ve erkeklerin, kendi istekleri doğrultusunda, toplumun her sahasında etkin olabileceği,

İnsanların evdeki, aile içindeki ve iş yerindeki faaliyetleri sırasında, eğitimsel, kültürel, sportif ve sosyal faaliyetlerine ayrılacak zaman ve güçleri olacağı bir toplum istiyoruz.

Bizler,

* İnsanların, kadınca veya erkekçe düşünce ve davranış şekilleri-ne sahip olmaları, diye ikkiye ayrılmadığı,

* İtibar gören mesleki faaliyetlerin erkeklere, itibar görmeyen ev işi, çocuk bakımı gibi faaliyetlerin ise kadınlara devredilmediği,

* İnsanların yarısının diğerlerine hükmetmek için, diğer yarısının ise onlara itaat etmek üzere eğitilmediği

bir toplum istiyoruz.

Halen,

*Hakim olan kültür erkekler tarafından biçimlendirilmiş ve kadın ve erkeklerin toplumsal açıdan eşit olduklarına dair anayasa mad-desi gerçekleştirilmemiştir.

* Kadınlar sefalikten daha çok etkilenmekte,

* Kadınlar eğitim ve meslek alanlarında eşit haklara sahip bulun-mamakta,

* Kadınlar, ekonomi, bilim, sanat, siyaset ve iletişim organlarının da geri plana itilmekte,

* Kendilerine şahsi hareket alanı olarak, ev işi ve çocuk bakımı uygun görülmemekte,

* Kadınların tarih boyunca üstlenmiş oldukları rol küçümsemek-te veya doğru yansıtılmamakta,

* Kadınların mesleki faaliyetlerinin ve fahri görevlerinin süre ve organizasyon şekilleri erkeklerin ihtiyaçları doğrultusunda belirlen-mekte,

* Kadınlar erkeklerin gücünün kurbanı olmakta,

* Ve kadınların cinsel yaşamda kendi kararlarını verebilme hakla-rı gigenmemektedir.

Tüm bu olgulara rağmen kadınlar hızla bilinçlenmektedir. Her iki cinsiyetin de, yani kadınların ve erkeklerin de, sürekli olarak bazı isteklerini, olanaklarını ve yeteneklerini basturmak zorunda kaldık-larını, kadınlar, -birçok erkekçe kıyasla- daha acı deneyimlerle idrak etmektedir. Birçok kadın, erkekler tarafından düzenlenmiş bir dün-yaya ve böyle bir düzeni korumak isteyenlere karşı gelmekte-dir. Artık erkekler de, doğru ve yararlılığın, mantık ve hırsla bastır-ılması gerektigiğine dair sözde erkekçe görüşün, kendilerini daha za-vallı ve hasta hale getirdiğini idrak etmektedir.

Yaşam tarzının, kadınca veya erkekçe diye, ikkiye ayrılması, hem erkeklere, hem de kadınlara zarar vermektedir. Her iki taraf da özelliklerini yitirmekte, birbirlerine karşı yabancılaşmaktadır.

Biz böyle bir ayrımı ortadan kaldırmak istiyoruz ve işe önce ken-dimizden başlıyoruz. Hukuki eşitliğin ardından, toplumsal eşitlik gelmelidir. Toplumsal eşitlik, kadınların erkeklerin dünyasına en-tegre olması değil, toplum düzeninin tamamen değişmesi anlamına gelir.

Eğitim, gençleri bu tür bir dünyaya hazırlamalıdır. Eğitim, erkek-lerin ve kadınların dünyası diye bir ayrımı, ortadan kaldırmada destek olmalı ve bu ayrımı devamlı güçlendiren, katı rol kalıplarını yıkmalıdır.

Biz, çalışma yaşamında yeni bir değertendirme yapip, işlerin daha fazla dağılımını sağlamalıyız. Sadece mesleki faaliyetleri değil, ay-rı zamanda da şahsi veya ev ve aileye ilişkin faaliyetleri adil bir şe-şilde dağıtmak istiyoruz. Özellikle günlük mesai saatlerini kısalt-malıyız. Özellikle çalışma süresini günde altı saat ve haftada beş güne indirmek, böylelikle kadınların ve erkeklerin, mesleki faali-yetlerini, ev ve aileye ilişkin faaliyetlerini ve fahri kültürel faaliyet-

lerini birbirleriyle daha iyi bir şekilde bağdaştırabilmelerini amaçlıyoruz.

Kadın ve erkek eşitliğine dair bir kanun konulmalı, farklı ücret uygulamasına son verilmeli, kadınlar için mesleki teşvik planları hazırlanmalı, kadınların mesleki yaşama tekrar entegre olabilmeleri için onlara hak ve destek sağlanmalı, kadınların sosyal sigorta ve memur kanunları kapsamlarında eşit hale getirilmeleri gerçekleştirilmelidir. Gebelik ve loğusalık izni, çocuk ve hasta bakımı gerekçesiyle çalışılmamış olan süreler bir denkleştirme fonu üzerinden finanse edilmeli ve böylece işletmelerde oluşacak maddi kayıplar, kadınların istihdam olanaklarını tehlikeye düşürecek boyutlara vardırılmamalıdır. Devletin işletmelere vereceği finansman yardımları ve siparişler yukarıdaki kıstasa bağlı olmalı, böylece kadın ve erkek eşitliği gerçekleştirilmelidir.

Gerek kadınların, gerekse erkeklerin mesleki ve ailevi faaliyetlerinin birbiriyle bağdaşabilmesi için, kreşler ve tam günlük okullar kurulması şarttır. Aileye ilişkin faaliyetlerin, diğer faaliyet türlerinden ayrı ele alınmaması için, yeni ikamet şekilleri, çocuklar ve yaşlılar, hastalar ve özürlüler için yeni adem-i merkezi sosyal hizmetler destek sağlayacaklardır.

Kadınlar, parti, sendika, dernek ve birliklerdeki fahri faaliyetlerinde, hukuki hakem, yönetim kurulu üyesi veya ebeveyn temsilcisi olarak görev üstlendiklerinde erkeklerle eşit katılım olanaklarına sahip olmalıdırlar. Her türlü komitede kadın ve erkek üye sayısı eşit olmalı; bu hususun ikna suretiyle gerçekleştirilemediği durumlarda ise, hukuki kurallar konulmalıdır.

Kadınların siyaset alanında erkeklerle eşit haklara sahip olmaları için, federal düzeydeki, eyalet ve yerel yönetimlerdeki seçim sistemlerinin değiştirilmesi gerekebilir.

İstikbal, kadın veya erkek, hepimizden, uzun süre kadınlara özgü diye nitelendirilmiş bir davranış şekli beklemektedir. Bizler, kendimizi başkalarının yerine koyabilmeli, onların düşüncelerine eğilebilmeli, herşeyden önce diğer insanlarla ortak bir çalışma gerçekleştirebilmeliyiz.

Nesillerin Birlikte Yaşamaları

Giderek daha fazla yaşlı insanın, giderek daha az sayıda genç insanla birlikte yaşadığı ve ortak yaşam şekillerinin ve koşullarının

belirgin şekilde değiştiği bir toplumda, dayanışma her zamankinden daha fazla önem taşımaktadır. Dayanışma, korunmalı, geliştirilmeli ve desteklenmelidir.

Nesiller arasındaki gerginlikler, hızlı kültürel ve teknik değişiklikler dolayısıyla artabilecektir. Bizim kültür, eğitim ve sosyal politikalarımız bu gerginlikleri toplum için verimli hale getirmek istemektedir. Anlayışsızlık ve rekabet yerine, deneyimlerin karşılıklı aktarımı ve dayanışma, gençler ve yaşlılar arasındaki ilişkileri belirlemelidir.

Aile ve Yaşam Birliği

Toplumdaki değişimler, kendini yaşam ve ilişki şekillerindeki değişimlerde göstermektedir. İnsanlar aile birliğinde sevgi, güven, takdir ve şefkat aramaktadırlar ve bu nedenle de sürekli ilişkileri tercih etmektedirler. Bu tür ilişkilerin en çok rastlanan türü evliliklerdir. Evlilik kurumu da, aile kavramı gibi, anayasal açıdan güvence altına alınmıştır. Bizim kanaatimize göre, her türlü birliklilik korunma ve güvence hakkına sahiptir. Kimseye farklı davranışta bulunamaz. Buna hemcinsler de dahildir.

Yetişkinlerin çocukları ile birlikte oluşturdukları bir kurum olan aile, ebeveynlerin ve çocukların birbirlerine karşı saygılı olmalarını gerektirir ve çocukların yetişkin hale gelmesinden sonra da devam eder. Sosyal devlete ait görevler, bir dayanışma birliği olan aileye yüklenemez.

Mesleki ve toplumsal yaşamda karşılaşılan zorluklar aileyi etkileyecektir. Gerek acımasız bir rekabetin söz konusu olduğu iş dünyasında, gerekse aile içinde tatmin edilemeyecek ihtiyaçlar söz konusu olacaktır. Bu nedenle, kadınların ve erkeklerin aile içinde birbirleri ve çocukları için ortak sorumluluklar üstlenebilmeleri ve geçim, eğitim ve ev işi hususlarında eşit ölçüde katkı sağlayabilmeleri için, iş dünyasında da değişiklikler yapmak zorundayız.

Aile kurumları ve benzeri beraberlikler insanın kişiliğini geliştirebilmesi için vazgeçilmez unsurlardır. Bu nedenle devlet ve toplum bu kurumları kabul etmeli, korumalı ve desteklemelidir. Ailelerin maddi yüklerini kısmen hafifletmek, eşitsizlikleri ortadan kaldırmak ve çocuklarını tek başına büyütme zorunda kalanlara, hasta veya özürlü çocukların veya bakıma muhtaç fertlerin bulunduğu ailelere özel yardımlarda bulunmak devletin ve belediyelerin görevi-

dir.

Bizler, hamile kadınların çocuklarını aldırarak zorunda kalmayacağı yaşam koşulları yaratmak istiyoruz. İnsanlar arasındaki her türlü anlaşmazlığı çözenin mümkün olmadığını bilincindeyiz. Kürtajın yasaklanması, eskiden beri dünyaya gelecek bir canlının kurtarılmasından ziyade, kadınlar için tehdit ve aşağılanmayı beraberinde getirmiştir. Hamilelik dolayısıyla ortaya çıkan anlaşmazlıklar için ceza hukuku uygun bir çözüm değildir. Bu nedenle bizler, gerekli kanuni düzenlemelerin ceza hukuku kapsamı dışında gerçekleşmesini istiyoruz.

Bizler dünyaya gelecek canlıları korumak istiyoruz. Bu husus zorla değil, sadece kadının isteği üzerine yerine getirilebilir. Bu nedenle, kadınların sorumluluklarına ve kendi kararlarını bizzat verebilme haklarına saygı duyuyoruz.

Çocuklar

Bizler, çocuklara iyi davranılan bir toplum amaçlıyoruz. Çocukların karmaşık bir dünya içinde kendilerini yönlendirebilmeleri için, kendilerine cesaret verilmelidir. Çocukların eğilimlerine ve ilgi alanlarına uygun bir eğitim sistemi ile desteklenmeleri ve teşvik edilmeleri gerekir. Çocukların oyun oynamak ve hareket edebilmek için mekana ihtiyaçları vardır. Aşırı ruhsal ve bedensel zorlamalardan ve şiddetten ve iletişim araçlarının esiri olmaktan korunmalıdırlar.

Biz sosyal demokratlar, çocukların bağımsız hukuki kişilikler olarak saygı görmesini ve siyasi kararlarda onların çıkar ve gereksinimlerine her zamankinden daha fazla önem verilmesini istiyoruz. Bunun için ailelere sağlanacak desteklerin yanı sıra, şehir ve köylerin gelişmesi kapsamında, özellikle inşaat sektöründe, trafik düzenlemelerinde ve yeterli sayıda kreş ve yuva temininde çocuklara daha fazla ilgi gösterecek bir siyaset güdülmesi gerekmektedir.

Genç Kadın ve Erkeklerin Geleceği

Gençlerin yaşam şeklinde esaslı değişiklikler olmuştur. Gençler artık daha uzun bir süre okula devam etmekte ve daha yüksek dereceli diplomalara hak kazanmaktadır. Değişen sosyal şartlar dolayısıyla birçok genç artık kendi geçimini temin edecek duruma gelmiştir. Buna rağmen gençler arasındaki işsizlik, çevrenin zarar gör-

mesi ve nükleer tehditler, gençlerin değerlerini ve yaşam koşullarını değiştirmiş ve belirginleştirmiştir. Gençlik, başlı başına bir yaşam safhası haline gelmiştir. Günümüz gençleri toplumsal yapı ve kişisel yaşam perspektifleri açısından daha fazla telepte bulunmaktadır. Bu husus özellikle genç kızlar için söz konusu olmaktadır. Gençler giderek daha fazla oranda basın ve yayın organlarının ve eğlence sanayinin müdahale deneyimlerine maruz kalmaktadırlar. Tutucu güçler, sosyal bölünmeleri daha gençlik döneminde keskinleştirmeyi ve kişisel taleplerin bireysel mücadele stratejileri haline dönüştürmeyi denemektedirler. Biz sosyal demokratlar buna karşı geliyoruz. Kişisel gelişme, ancak herkesin sosyal imkanlarının güvence altına alınması ile mümkün olabilecektir.

Genç insanlar kendi yaşamlarını bizzat biçimlendirmek, değişik yaşam ve ilişki şekillerini uygulamak ve kültürel ifade yollarını denemek istemektedirler. Bu amaçla da maddi bağımsızlığa gereksinim duymaktadırlar. Biz bu nedenle gençlerin ihtiyaçlarına yönelik ve ailelerden bağımsız olan eğitim desteğini savunuyoruz. Asgari sosyal güvence, işi olmayan gençleri de kapsamaktadır. Biz bütün gençlere bağımsız bir yaşam imkanı sunacağız. Bu nedenle kız veya erkek, herkesin bir eğitim imkanına ve daha sonra da bir çalışma imkanına sahip olması gerekir. Bu amaçla, şirketlere maddi destek vererek, gençlere nitelikli ve geleceğe yönelik staj imkanları yaratmak istiyoruz. Genç kadınlara da aynı imkanların sunulabilmesi için, eğitim olanaklarının yarısı onlara tahsis edilmelidir.

Gençlerin boş zamanlarını kendi sorumlulukları dahilinde düzenleyebilmeleri ve ticari seçeneklere tabi olmamaları için, bizler kamuya ait olan ve gençlerin katılımı ile oluşturulacak gençlik merkezleri ve kültürel kurumlar oluşturmak istiyoruz. Gençlerin dernekler kapsamındaki faaliyetlerinin desteklenmesi de bu kapsama dahildir. Bizler, kız ve erkek öğrencilerin, eğitim görenlerin ve üniversite öğrencilerinin hür ve tüm demokratik haklarla donatılmış olarak kendi çıkarlarını savunabilmelerini istiyoruz. Alman gençlerinin başka ülkelerin gençleri ile tanışması ve anlaşması daha da geliştirilmelidir. Böylece Avrupa sınırlarından da öteye uzanan, dayanışma içinde bir uluslar birliği kurabilmek için katkıda bulunmuş olmak istiyoruz.

Gençlerin siyasi eğitime de ihtiyaçları vardır. Siyasi eğitim, sadece bilginin aktarılmasından ibaret değildir. Böyle bir eğitim pratik davranış yeteneklerini geliştirmeli, toplumdaki diğer fertlerle birlikte, dayanışma içinde ve sorumluluk bilinci ile yaşamayı aşılmalıdır. Biz siyasi eğitimin özellikle bu aşamada verilmesinden yana-

yız; zira öğrenim ve faaliyet bir araya geldiğinde, kişi geleceğini daha rahat şekillendirebilecektir.

Yaşlılar

Yaşlanma olgusu artık günümüzde daha farklı yaşanmaktadır. Yeni yaşam perspektifleri, mesleki yaşamın sona ermesi ile ortadan kalkmamaktadır. Aksine, kişinin önünde farklı yaşam koşulları ile donatılmış, birçok kişi için yeni kavramlar ve yeni yaşam imkanları taşıyan bir dönem başlamaktadır.

Eğitimin devamı ve toplumsal etkinlikler, yaşlı insanlar için de doğaldır. Onlar da ihtiyaçlarını ve çıkarlarını değişik kurumlar aracılığı ile dile getirmeli ve savunabilmeli, kendilerine özgü fikirler geliştirip, bunları deneyebilmelidir. Yaşlı insanlar da, haklarını ve görevlerini tanıma hakkına sahip olmalıdırlar. Bizler onlara cesaret vermek istiyoruz. Bir önceki neslin yaşam ve iş deneyimleri herkes için değer taşımaktadır. Nesiller arasında yerinde bir görev dağılımı ve işbirliği gerçekleştirilebilmesi için, eğitim, çalışma ve emeklilik süreleri arasındaki katı ayırımı son verilmelidir.

Yaşlılık dönemi sosyal ve kişisel risklerle dolu olabilir. Yaşamın ilk dönemlerinde sağlanacak, sosyal devlet anlayışına uygun ve dayanışma esasına dayalı bir teşvik yöntemi, yaşlılıktaki imkan eşitliğini arttıracaktır.

Herkese emeklilik ve yaşlılık güvencesi sağlanması, bağımsız veya istenilen şekilde bir yaşam sürdürme imkanı sağlayacak sosyal ve kentsel planlamalar yapılması, yaşlıların toplumsal yaşama eşit ve sorumluluk sahibi olarak katılımlarını kolaylaştırılmalıdır. Yaşlıların mümkün olduğu kadar alıştıkları düzen içinde kalabilmelerini sağlamak için, sosyal hizmetlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Yaşlıların evdeki bakımı için aileye katkıda bulunacak teşvik önlemleri alınmalıdır.

Biz yaşlı insanların yalnızlık çekmesini önlemek istiyoruz. Biz yaşlıların haysiyetinin korunmasını ve yaşamdaki katkılarının toplum tarafından saygıyla karşılanmasını amaçlıyoruz.

Kültürler Arası Dayanışma

Federal Almanya'da değişik ulus, kültür ve dine ait insanlar bir arada yaşamaktadır. Avrupa'daki ülkeler çok uluslu hale gelmişler-

dir. Almanya'da nasıl birçok yabancı yaşamakta ise, Almanya'nın dışında da birçok Alman yaşamaktadır. Ülkemizde yaşayan yabancıların birçoğu hâlâ kültürel ve toplumsal açıdan tecrit edilmenin rahatsızlığını duymakta ve farklı muameleye uğramaktadır. Bu husustan özellikle değişik kültürler arasında kalan yabancı çocuklar etkilenmektedir.

Kültürel çeşitlilik bizi zenginleştirmektedir. Bu nedenle farklı uluslar ve kültürler arasındaki anlaşmayı, saygıyı ve işbirliğini geliştirecek, entegrasyon ve katılımı destekleyecek herşeyi gerçekleştirmek istiyoruz.

Biz, yabancıların oturma iznine dair kanunlarda düzenleme yapmak ve onlara yerel seçimlere katılma hakkı vermek istiyoruz. Siyasi mültecilere iltica hakkı, hiçbir kısıtlamaya tâbi olmayan bir temel hak olmalıdır. Buna ırk veya cinsiyet dolayısıyla siyasi iltica da dahildir. Her evli erkeğin ikamet hakkı mecuttur.

Sınıfların Hakim Olduğu Bir Toplumu

Ortadan Kaldırmak İçin

Toplumumuzda eski ve yeni ayrıcalıklar söz konusudur. Gelir, servet ve olanakların adaletsiz dağılımı dolayısıyla toplum, hükmedenler ve hükmedilenler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Hükmedilenlerin kendi kararlarını kendilerinin verme veya siyasi etkinlik gösterme çabaları, derhal engellere takılmaktadır. Bu husus siyaseti ve devletteki irade oluşumunu da etkilemektedir.

Bizler, hür ve eşit insanlardan oluşan, belirli sınıflara ayrıcalık verilmeyen ve tüm insanların eşit şekilde kendi yaşam ve işleri konusunda karar verebilecekleri bir toplum amaçlıyoruz.

Demokratik sosyalizmin amaçladığı yeni ve daha nitelikli düzen, sınıf ayırımından arınmış bir toplumdur. Bu amacımıza ayrıcalıkların ortadan kaldırılması ve demokrasiyi gerçekleştirmek suretiyle ulaşmak istiyoruz.

2. Çalışma Yaşamının ve Boş Zamanların Geleceği

Çalışma Yaşamının Önemi

Çalışmak sadece varolmanın bir şartını oluşturmakla kalmayıp, aynı zamanda da insan mevcudiyetinin önemli bir boyutudur. İn-

sanlar, çalışmak suretiyle sadece yaşamak için gerekli olan araç ve hizmetleri temin etmemekte, aynı zamanda yaşam koşullarını da belirlemektedirler. Çalışma hayatı insani ihtiyaçları karşılar ve yeni ihtiyaçlar yaratır. İş ve doğa zenginlik kaynaklarıdır.

Ne kadar iş yapılacağı, işin ne şekilde organize edileceği, tasarlanacağı ve dağıtılacağı, üretken güçlerin gelişimine, toplumsal güç ilişkilerine ve kültürel geleneklere bağlıdır. Bu husus mesleki çalışmalar, aile ve toplum içi faaliyetler için de aynı ölçüde geçerlidir. Tüm bu çalışma şekilleri birbirine bağlıdır. Hepsi birlikte bizim yaşam kalitemizi belirler. İş dağılımı, iş organizasyonu, iş süreleri ve kapsamı, işin niteliği ve türü, insanlar tarafından belirlendiği için, siyasi olarak şekillendirilebilirler. Her türlü çalışma, ortaya bazı değerler koyar, insanlara doyum ve zenginlik sağlar, ama bunun yanı sıra yabancılaşmaya ve üzüntüye neden olabilir. Her türlü çalışma şekli başkalarına bağlıdır ve tümü birlikte yaşam kalitemizi belirler.

İşten duyulan zevk veya üzüntü eskiden beri insan yaşamının unsurlarını teşkil etmiştir. Malzeme, alet ve makinelerle birşeyler yaratırken, tasarlama, planlama ve organizasyon aşamasında etkinlik gösterirken, hizmet sunarken işbirliği yaparken veya toplumdaki, iş yerindeki, evdeki bireylerle yapılacak işleri paylaşırken, insanlar kişiliklerini geliştirirler. İşten duyulan sıkıntının nedeni, aşırı zorlanmadan veya işinden tatmin olmamaktan, sağlığı tehdit edici veya gayri insani çalışma koşullarından ve çalışma esnasındaki baskı ve yabancılaşmadan kaynaklanır. Gayri insani iş dağılımı veya toplumdaki soyutlanmış bir çalışma şekli de kişinin işinden memnun olmamasını beraberinde getirebilir.

Çalışma yaşamının tarihi aynı zamanda teknolojinin tarihidir. Teknik beraberinde zenginlik ve rahatlık getirir, işi kolaylaştırır. Tekniğin toplumsal uygulaması ise, çalışma gücünden başka hiçbir yeteneğe sahip olmayan insanlarda, sefalet, hastalık, bağımlılık ve yabancılaşmaya neden oluşturur.

Geleceğimiz önemli ölçüde nasıl çalıştığımıza bağlıdır. Ücretli veya ücretsiz olduğu halde, toplumsal açıdan gerekli olan ev işi, çocuk bakımı veya toplumsal faaliyetler, toplumumuzda eşit şekilde dağıtılmamakta ve eşit şekilde değerlendirilmemektedir. Bu husus değişik iş ve yaşam koşullarına ve kadın ve erkeklerin kendilerini geliştirmede farklı olanaklara sahip olmalarına neden olmaktadır.

Ücretli faaliyetler bilinçlenme ve kişilerin kendilerine güven duymaları açısından önemli rol oynamaktadır. Bu tür faaliyetler bağımsızlık ve sosyal itibar yaratmakta, yaşam koşullarını ve kişilerin kendilerini geliştirme imkanlarını geliştirmekte, toplumsal ve siyasi etkinlikleri kolaylaştırmakta ve maddi bağımsızlığı güvence altına almaktadır.

Toplum için gerekli olan tüm işlerin eşit değerlendirilmesi ve kadın ve erkekler arasında eşit dağıtılması gerekir. Çocuk bakımı veya ev işi gibi faaliyetlerde bulunanların, profesyonel iş hayatında da eşit haklara sahip olmaları gerekir.

Üretken güçlerin kendilerini geliştirmeleriyle elde edilen toplumsal zenginlik, çalışma sürelerinin belirgin şekilde kısaltılmasına imkan vermekte ve iş ve yaşam koşullarının düzeltilmesi için yeni olanaklar sağlamaktadır. Böylelikle eski sosyal demokrat hedefler gerçekleştirilecektir:

* Genel refah ve sosyal güvence,
* Sosyal altyapının geliştirilmesi,
* Yaşam ve iş koşullarının hakça dağılımı,
* Toplum açısından gerekli olan faaliyetlerin kadınlar ve erkekler arasında hakça dağıtılması,
* Herkesin eğitilmesi ve kendini daha da geliştirebilmesi,
* Aile ve özel yaşam için, boş vakit toplumsal faaliyetler için daha fazla zaman ayrılabilmesi,
* Yaratıcı etkinlikler ve kültürel yaşama katılım,
* İnsanın işinde kişiliğini bulması,
* İşin daha nitelikli hale getirilmesi,
* Çalışma hayatında alternatif organizasyon şekilleri geliştirilmesi,
* İktisadi alanda kararlara katılma hakkı ve demokratikleşme,

Ücretli Çalışma Hayatında Yapısal Değişiklik

Çalışma hayatında köklü değişimler yaşanmaktadır. Bu değişiklikler kendini profesyonel çalışma yaşamında, üretim hizmet ve iş idaresi alanlarında, esnek otomasyon sistemleri ile, yeni iletişim ve kumanda teknolojileri ile, biyoteknik ve gen tekniğinin uygulanması ile ve yeni malzemelerin, yöntemlerin, ürün ve hizmetlerin hızlı bir

şekilde yaygınlaşması ile göstermektedir.

İnsanlar giderek daha fazla bilgi sahibi olabilmeli ve hızlanan gelişmelere ayak uydurabilmelidirler. Planlama ve geliştirme, yönlendirme ve denetim, hataların belirlenmesi ve düzeltilmesi önem kazanmaktadır. Gelecekte herkes daha çok bilgi sahibi olacak ve yeni şeyler öğrenmek zorunda kalacaktır.

İnsan emeğinin artan yoğunluğu ve üretkenliği bir taraftan daha nitelikli yaşam koşullarını, refahı ve boş zamanı mümkün kılmakta, ancak diğer taraftan işsizliğin artmasını, birçok insanın profesyonel çalışma yaşamından ayrılmasını, yeni bir takım bedensel ve ruhsal zorlanmaları ve iş çevresinde yeni risklerin ve tehlikelerin oluşmasını beraberinde getirebilmektedir.

Çalışanlar İçin Riskler

Bu büyük değişikliklerin kapsamı ve süresi dikkate alındığında, bir gerçek açıkça ortaya çıkmaktadır. Herkesin çalışma hakkına sahip olduğundan yola çıkan bir iş politikası olmadan, kitle işsizliği en önemli toplumsal sorunlardan birini teşkil etmeye devam edecektir. Bunun neticesinde uzun süre işsiz kalanların sayısı artmaya devam edecek, giderek daha fazla sayıda, yaşlı veya özürlü insan, yeterli kalifikasyona sahip olmayan kişiler, kadınlar, gençler ve yabancılar iş piyasasının dışına itilecek ve güvencesiz iş koşulları yaygınlaşacaktır.

Bu husus yaşam koşullarının dayanılmaz şekilde kutuplaşmasına ve ülkemizin zengin ve fakir bölgeler olarak parçalanmasına neden olacaktır. Çalışan kadın ve erkekler arasındaki rekabet kızışmakta ve dayanışmayı gerçekleştirmek zorlaşmaktadır. Yeni eşitsizlik şekilleri ortaya çıkmaktadır. Kalifikasyon veya çalışma azmi ikinci plana atılacak, kişilerin ne zaman doğduğu, hangi cinsiyeti taşıdığı, Alman veya yabancı uyruklu olup olmadığı, ülkenin kuzeyinde mi, yoksa güneyinde mi, kırsal alanda mı, yoksa yoğun yerleşim bölgelerinden birinde mi yaşadığı, gibi sorular önem kazanacaktır.

Aynı zamanda emeklilerin sayısı artmakla kalmayıp, çalışanların yaş ortalaması da yükselecektir.

Yeteri kadar sermaye mevcuttur ve ihtiyaçlar ihmâl edilmektedir. Toplumda çeşitlilik ve yerine getirilmesi gereken birçok görev olmasına rağmen, kitlesel işsizliğin söz konusu olması, uzun vadede demokrasiyi tehlikeye düşürecek, bir toplumsal hatanın varolduğu-

nu göstermektedir. Toplumumuzda yeteri kadar yapılacak iş mevcuttur.

Yeni Bir Çalışma Politikası İçin

Çalışma hakkı bir insani haktır. Herkese iş olanağı yaratılması demokratik ve sosyal bir hukuk devletinin görevidir. İşsizlik, kişisel nitelik taşıyan ve güvence alınacak bir risk değil, aksine toplumsal nedenlere dayanan ve dolayısıyla da siyasi çözüm gerektiren bir sorundur.

Kitle işsizliğinin ekonomik ve sosyal yükü ağırlaştıkça, ülkeler korumacı bir iktisadi düzene başvurmayı tercih etmekte ve başkalarının zarar görmesi pahasına çıkar elde etmeye başvurmaktadır.

Bu nedenle bizler, kitle işsizliğinden etkilenen ülkelerin ortak bir çözüm bulmaları gerektiğine inanıyoruz. Bunun en önemli şartı, kendi ülkemizde etkin bir istihdam politikası uygulamaya hazır olmamızdır.

- * Herkese uygun ve kalıcı bir istihdam imkanı sağlayacak ve aynı zamanda,
- * Çevre kirliliğini, özellikle de enerji tüketimini, etkin ve hızlı bir şekilde azaltacak,
- * Daha insani çalışma şartları yaratacak,
- * Federal Almanya'yı bir sanayi ülkesi olarak uluslararası düzeyde rekabete hazır kılacak,
- * İnsanların çalışma azmini ve yaratıcılığını geliştirecek,
- * Yeni sosyal ve kültürel gelişmelere imkan tanıyacak, önlemlerin alınması şarttır.

Birçok insan, yaşamak için gerekli olan şeylerden yoksundur. Adil bir gelir dağılımı, sosyal dengeyi sağlayacak, talebi arttıracak ve dolayısıyla yeni işyerleri yaratacaktır.

Ekolojik yenilenme yeni iş imkanları yaratır. Bu husus gerek eski çöplerin değerlendirilmesi, gerekse çevre koruma önlemlerinin alınması, tarımın doğaya uygun yapılması, trafik sisteminin ve

enerji sisteminin değiştirilmesi için de geçerlidir. Enerji tasarrufu sağlanan, enerji temininin değişik merkezlerde yürütüldüğü, çöplerin tekrar değerlendirildiği, çevreye zarar veren ürünlerin yerine zararsız ürünlerin kullanıldığı yerlerde iş imkanları yaratılır. Şehir ve köylerin yenilenmesi, yeni binalar yapılması, mevcut binaların modernize edilmesi, şehir civarındaki yerleşim bölgelerine ulaşım sistemlerinin geliştirilmesi, kültür hazinelerinin korunması gerekir.

Sosyal hizmetlere olan ihtiyaç da giderek artmaktadır. Bizler, kamu hizmetlerini düzeltmek ve özellikle mağdur insanlara ve gruplara yönelik yeni hizmetler sunmak istiyoruz. İnsanların eğitime, eğitimlerini ilerletmeye, kültür, araştırma ve bilime ihtiyaçları vardır. Çocukların bakılması, gençlere yönelik çalışmalar yapılması, yabancılara ve çocuklarının topluma yerleştirilmesi, özürlülerin korunması ve entegre edilmesi, uyuşturucu madde kullanımının önlenmesi, uyuşturucu bağımlılarının tedavisi, ruhsal rahatsızlıkları olanlara sağlık hizmeti verilmesi, suç işlemiş olanların tekrar topluma kazandırılması hususlarında destek sağlanmalıdır. Sosyal hizmetlerin geniş bir alanda, poliklinik veya hastane düzeyinde birleştirilmesi gerekmektedir.

Çalışma Sürelerinin Kısaltılması

Tam İstihdama ve Zaman Hakimiyetine Katkı

Bizler, üretkenlik artışını çalışma sürelerinin kısaltılması için kullanmak istiyoruz. Bu arada çalışma sürelerinin kısaltılmasının doğrudan, makinelerin daha az süreyle çalışacağı anlamına gelmediğini belirtelim. Çalışma sürelerinin kısaltılması gelecekte yaşam kalitesinin artmasına da önemli ölçüde katkıda bulunacaktır. Çalışma sürelerinin kısaltılması, ücretli işlerin yükünü hafifletecek, iş dışındaki faaliyetlere zemin hazırlayacak, boş vakit kazandıracak, kişilerin kültürel ve sosyal faaliyetlere zaman ayırabilmesini sağlayacaktır. Mesai sürelerinin kısaltılması yeni iş imkanları yaratacaktır.

Ücretli çalışma yaşamı, tüm kadın ve erkeklere açıldığı takdirde, çalışma sürelerinin kısaltılması daha da gerekli olacaktır. Ev işlerinin ortaklaşa üstlenilmesi gerçekleşirse, günlük çalışma süresi kısaltılmalıdır. Biz bu nedenle günde 6 saatten, haftada toplam 30 saat çalışılmasını amaçlıyoruz.

Çalışma sürelerinin kısaltılması halinde, eşit gelir dağılımı daha da fazla önem kazanacaktır. Bu nedenle ücret ve maaşlar, gelir

gruplarına göre farklı bir şekilde yükseltilmelidir.

Esnek çalışma saatleri ile zamana karşı daha fazla hakimiyet elde edilmesi isteniyorsa, bu çalışma sürelerinin çalışanlara yönelik bir şekilde kolektif açıdan güvence altına alınması gerekir. Bu arada sağlığa, kişisel verim kapasitesine ve sosyal ilişkilere zarar veremeyecek çalışma tempolarına dikkat etmek gerekir. Cumartesi günleri iş günü olarak kabul edilmemeli, pazar günü çalışılmasına sadece mecbur kalındığında izin verilmelidir. Gece çalışmasının ise -sağlık açısından zararlı olduğundan- sadece istisnai durumlar için kabul edilmelidir. Fazla mesai saatleri kanunen sınırlandırılmalıdır. Normal çalışma saatleri dışında çalışanlar, bunun telafi edilmesini talep edebileceklerdir.

Tüm kadınlar ve erkekler;

- * Kendilerini çocuklarının yetiştirilmesine adayabilmek,
- * İlave eğitim görebilmek,
- * Yaşlı, hasta veya özürlülere bakabilmek,
- * Emeklilik dönemine geçişi kolaylaştırabilmek,

için ücretli çalışma sürelerini kısaltma veya çalışmaya ara verme imkanına sahip olabilmelidir.

Bizler, bu durumda kişilerin çalışma dünyasındaki yerlerinin ve sosyal güvence haklarının hukuken teminat altına alınması için uğraşacağız. Bizler finansman sağlamak için yeni modeller geliştirecek ve gerek işçi, gerekse işverenlerle birlikte bu modellerin kabul edilmesine çalışacağız. Bunun yanısıra, kişinin iş dünyasından geçici olarak ayrılabilmesi ve daha sonra işine geri dönebilmesi için gerekli hukuki imkanları temin edeceğiz.

Kişilerin çalışma koşullarının tümü güvence altına alınmalıdır.

Kişilerin ücretsiz çalıştırılması yasaklanmalıdır.

Çalışma yaşamındaki ilişkilerin tümünün kesin bir iş hukuku güvencesi altına alınabilmesi için, bir kanunlar paketi hazırlanmasını istiyoruz. Her türlü ücretli faaliyet normal bir iş ilişkisi olarak güvence altına alınmalıdır. Böyle bir güvence, katı çalışma sürelerinin korunması anlamına gelmemekte, tüm ücretli çalışma türlerinin iş hukuku ve sosyal hukuk açısından güvence altına alınması demektir. Biz mümkün mertebe, işsizliği finanse etmek yerine, yeni iş yerlerinin yaratılmasını desteklemek istiyoruz. İş yerini kaybeden herkese, yeni bir iş bulunmasını veya ilave bir mesleki kalifikasyon

kazandırılmasını amaçlıyoruz.

İş Dünyasının İnsanlığa Yakışır Şekilde Düzenlenmesi

Ücretli faaliyetler için şu hususları talep etmekteyiz: Daha insani, daha nitelikli, daha demokratik bir ortam. Bunlar birbirlerinden ayrı ele alınamayacak hususlardır.

İş dünyasının daha insani şekilde düzenlenmesi, öncelikle insanların sağlığa aykırı koşullarda çalıştırılmamasını öngörür. Sağlığa zararlı malzemeler, gürültü, aşırı sıcak, gazlar, ışınlar ve toz, bunların yanısıra yeknesaklık yaratan ve sinirsel gerilimi yükselten, denetimi ve yabancılaşmayı arttıran ve kişinin şahsi sorumluluğunu azaltan çalışma koşulları kabul edilemez. Tüm mesleklerdeki çalışma koşulları, yetersiz kalifikasyon, uygun olmayan sağlık durumu veya ileri yaş dolayısıyla mağdur durumda bulunan kişileri de dikkate alarak düzenlenmelidir.

Bu nedenle çalışma ve sağlık güvencesini daha da geliştirerek, insanlığa yakışan teknolojileri ve organizasyon şekillerini desteklemeliyiz. Devlet, işletmelerdeki sorunlara yeni çözümler bulmayı deneyen işçi ve işverenlere, ekonomi ve bilim çevrelerine destek olmalı ve insanlığa yakışır iş koşullarının gerekli olduğu fikrini yaygınlaştırmalıdır.

İş dünyasının daha insani koşullara kavuşturulması girişimi, insanların yaratıcı, düzenleyici, mesleki ve sosyal yeteneklerinden yola çıkmaktadır. İnsanların mantıklı bir faaliyete, geniş hareket alanlarına, daha fazla bağımsızlığa, daha nitelikli işlere ve kararlara daha fazla katılma hakkına ihtiyacı vardır.

İş kalitesinin artırılabilmesi için tüm çalışanların daha iyi bir kalifikasyona ulaşması lazımdır. Çalışanlar, çalıştıkları süre dahilinde yeteneklerini ve bilgilerini geliştirme imkanına sahip olabilmelidirler. Bu husus -mesleki eğitimi geliştirmek amacıyla izin alınması gibi- kanunda belirtilmelidir.

Yeni teknolojiler iş hayatında yeni organizasyon türlerini mümkün kılmaktadır. Yeknesaklık ve işin parçalanması önlenilecek, dayanışma içinde bir işbirliği kural haline getirilebilecektir. Böyle bir gelişme sadece daha insani olmakla kalmayıp, aynı zamanda daha da etkin olacaktır. Teknolojik buluşlar, çalışma hayatındaki hiyerarşik zorlamaları gereksiz kılıyor veya üstesinden gelinebilir hale getirebiliyor, şirketlerde adem-i merkezi ve demokratik çalışma ortamını mümkün kılabilirdi, bu buluşlar değerlendirilmelidir. Kişilerin faaliyetlerinde -başkalarının müdahalesine maruz kalmak-

sızın- ortaklaşa veya kişisel kararlar verebilmeleri artık bir hayal olmaktan çıkmaktadır.

Çalışma hayatında sömürülen, köreltilen veya cesareti kırılan kişiler, boş zamanlarında bu zararları telafi etme imkanına sahip değildirler. Bu nedenle insanlığa yakışır bir yaşam için, insani, demokratik ve sosyal bir çalışma ortamı çok büyük önem taşımaktadır.

Çalışma hayatını daha insani koşullara kavuşturma çabalarının her aşamasında teknik ve organizasyondan insanlığa yakışır koşulları sağlamak amacıyla yararlanmalıdır. Bu arada insanların artan istekleri de dikkate alınmalıdır.

Demokratikleşme, çalışma yaşamında hürriyet anlamına gelir. Bu husus, çalışan tarafından, kararlara iştirak haklarının genişletilmesi suretiyle gerçekleşecektir. İktisadi kölelerden, iktisadi yaşama katılan vatandaşlar yaratılacaktır.

Hangi işin, hangi amaçla, nasıl bir organizasyon şekli ile hangi saatlerde yapılacağına çalışanların da iştiraki ile karar verilmelidir. Yeni istihdam imkanları, iş yerlerinin ekonomik ve sosyal açıdan uyumlu olması hususlarında çalışanların da kararlara katılması gereklidir. Biz kamu hizmetleri alanı da dahil olmak üzere, bu hukuki şartları gerçekleştireceğiz.

Aile İçi Faaliyetler

Çocuk eğitimi ve aile içindeki faaliyetler, toplumumuzun devamını sağlamaktadır. Bu faaliyetlerin toplumda saygı görmesi ve sosyal güvence altına alınması gerekir. Ücretli çalışmanın daha insani şartlara kavuşturulması, kısaltılması ve makul şekilde dağıtılması, evdeki ve aile içindeki faaliyetleri de olumlu yönde etkileyecektir. Aile içi faaliyetler ve ev işleri hem kadınların, hem de erkeklerin görev alanına girmektedir. Bu tür faaliyetler, diğer çalışma şekilleri gibi, insanın kişiliğini bulmasına imkan tanır, ancak bunun yanısıra bu faaliyetler insanlara aşırı derecede yüklenip, kişilerin gelişmelerini de etkileyebilir.

İş yerinin eve yakın olması, yaşam kalitesinin yükselmesini ve ev ile işdeki faaliyetlerin arasında daha iyi bir bağlantı kurulabilmesini sağlar. Bu tür iş yerlerinin muhafaza edilmesi veya yenilerinin yaratılması gerekir. Aile yaşamına uygun evler, yaygın alışveriş imkanları ve yerel altyapının geliştirilmesi, işteki faaliyetlerin, ev ve

aile işiyle daha kolay uyum sağlamasına destek olur.

Çocuk eğitimi ve çocuk bakımı için alınan izinler, emeklilik tespitinde dikkate alınmalıdır. Çocuk üç yaşına gelene kadar, anne ve babanın ücretli ebeveyn izni alma hakkı vardır. Çocuk bakımı nedeniyle ücretli iş yaşamından çekilmiş olanlara tekrar geriye dönme imkanları sağlanmalıdır. İşe girerken ve mesleki terfinin söz konusu olduğu durumlarda çocuk eğitimi ve bakımı için alınan izinler dikkate alınmalıdır. Bunun yanısıra çalışan kişi, yetenek ve eğilimlerine göre kendini mesleki açıdan daha kalifiye hale getirebilme hakkına sahiptir.

Serbest Faaliyetler ve Boş Zamanlar

İnsan yaşamı, iş ve boş zaman, gerilim ve dinlenme tempoları içinde sürüp gitmektedir. Ücretli çalışma sürelerinin kısaltılması ile serbest faaliyetlere daha fazla zaman kalabilecektir. Kazanılan bu süreyi eğlence sanayine hediye etmek istemiyoruz. Herkes, çevresi ve komşuları ile ilgilenebilme, sendikal veya siyasi görevler üstlenme imkanına sahip olmalıdır. Herkese kendi seçimine göre yaratıcı faaliyette bulunma imkanı tanınmalıdır. Toplum, bunun için gerekli olan şartları sağlamalıdır.

KÜLTÜREL YAŞAM

Eğitim Hedefleri

Bize göre, eğitimin hedefi, mesleki kalifikasyon veya mesleki ilerleme sağlamak değildir. Eğitim, kişinin yeteneklerini geliştirme- si açısından değer taşır.

Eğitim, insanların kendilerini ve çevrelerindeki insanları, hatta farklı kültürleri ve bu kültürlerin insanlarını anlamalarına yardımcı olmalıdır. Eğitim, kişinin kendi kararları doğrultusunda çalışabilmesi ve iş ve aile dışındaki boş zamanlarını şahsi faaliyetlerle, müzik faaliyetleri, kültürel, sosyal ve siyasi etkinlikler ile değerlendirmesi için imkan vermelidir. Eğitim insanlara, toplumun ve çalışma dünyasının şartlarını tahlil edebilmeyi ve bu hususlarda etkin rol almayı öğretebilmelidir. Eğitim, insanların karmaşık toplumumuz içinde rahat edebilmeleri, tekniği ve üretim araçlarını etkin bir şekilde kullanabilmeleri ve doğal çevrelerini koruyabilmeleri için

yardımcı olmalıdır.

Eğitim, yaratıcılığı desteklemeli ve eğlence ve bilgi alanında sunulanları değerlendirebilmeyi öğretebilmelidir. Eğitim, genç insanlara, temel insani deneyimleri kabullenmeyi ve bunlara göre bir yaşam düzenlemeyi öğretebilmelidir.

Gerek duyguların, gerekse aklın, gerek fikirsel, gerekse pratik yeteneklerin eğitim gereksinimi vardır. Eğitim, doğaya destek olmayı, başkalarına karşı sorumluluk üstlenmeyi ve dayanışma içinde yaşamayı öğretmelidir.

Eğitim, Avrupa'daki kültür çeşitliliğini kişinin kendi dünyasını zenginleştirmek amacıyla öğrenmesini sağlamalıdır.

Çok yönlü bir eğitim aynı zamanda kişinin çalışma hayatına ve mesleğine hazırlanmasına da yardımcı olacaktır. Ekip çalışmasının ve birlikte düşünmenin önem taşıdığı bir çalışma dünyasında, eğitim tek yönlü olarak sadece mesleki tatmin ve hatta mesleki başarıya yönelik olursa, başarılı olamayacaktır.

Eğitim herkese açık olmalıdır. Eğitim görenlerin, öğrencilerin ve üniversiteye devam edenlerin, anne ve babalarının gelirinden bağımsız olarak, kendi sorumlulukları altında mesleki yolda ilerleyebilmeleri için, onlara maddi destek sağlanmalıdır.

Kalifiye bir okul eğitimi veya mesleki eğitim, ömür boyu sürecek bir öğrenme sürecine ve sosyal, kültürel ve siyasi katılıma imkan sağlayacaktır.

Eğitim Reformu ve Yaygınlaştırılması

Eğitimde imkan eşitliği bizim için vazgeçilmez bir husustur. Son yıllarda, herkese eğitim imkanı sağlama yolundaki hedefimize daha da yaklaştık. Değişik tabakalardan gelen tüm çocuklara kalifiye eğitim yolunu açtık. Zorunlu okul süresi uzatıldı. Kızlar ve kadınlara eğitim ve öğretim alanında her zamankinden daha çok imkan verildi.

Eğitim sistemimiz yeni görevlerle karşı karşıyadır. Eğitim sisteminin hem nicelik, hem de nitelik açısından geliştirilmesi lazımdır. Genel, siyasi ve mesleki eğitimi entegre etmek istiyoruz. Bu husus tüm eğitim kurumları için geçerlidir.

Biz tam gün okullarını sunmak istiyoruz, zira bu tür okullar imkan eşitliğini desteklemekte, sosyal ilişkilere imkan vermekte ve

bilgi aktarımının, toplu çalışmaların yanısıra oyuna da yer vermektedir.

Okullar, çalışma dünyasına, özellikle de şehirlere ve belediyelere açılarak, yerel yaşama entegre edilmelidir. Okul eğitiminde seçilecek yol konusunda ve eğitim kurumlarında daha geniş bir pedagojik hareket alanı sağlanması hususunda, katılanların da karar hakkı olmalıdır. Bu hususların, hemen irade oluşumu sağlanarak, pratiğe uygulanabilmesi için devlet, gerekli çerçeve şartlarını hazırlamalıdır. Bizler, yeni öğrenim ve ders şekillerine yer veren model okulları destekliyoruz.

Her türlü önyargının ve mağduriyetin ortadan kalkması için, kızların ve erkeklerin, yabancıların ve Almanların, özürlü ve sağlıklı çocukların birlikte eğitilmesini istiyoruz.

İş dünyasından kaynaklanan ve giderek artan rekabet baskısını engellemek için, bilgi aktarımını sosyal eğitimle birleştirmek istiyoruz.

Sosyal demokrat eğitim politikası, seçmek yerine herkese destek vermek istemektedir. Çeşitli eğitim imkanları ve çeşitli imkanları sunabilen, öğrencilerin birbirinden farklı eğitim ve yeteneklerini dikkate alan ve böylece imkan eşitliği sağlayan okullar istiyoruz. Siyasi amaçlarımıza ulaşabilmek için ilk, orta ve lise öğrenimlerini ayrı kurumlarda değil, tek bir çatı altında birleştirmeyi uygun görmekteyiz.

Mesleki Eğitim ve Eğitimin Geliştirilmesi

Mesleki eğitim, kişisel gelişme ve mesleki gelişme açısından çok büyük önem taşır. Bu nedenle bütün gençlerin bir eğitim görme hakkı vardır. Eğitim, bu gençlerin bir meslek sahibi olabilmelerini, düzenli olarak kendini geliştirmeye devam etmesini ve toplumumuza etkin bir şekilde katılmasını sağlamalıdır. Eğitim bu nedenle, esaslı bir mesleki temel eğitimi kapsamalı ve kişilere gerek mesleğe özgü, gerekse meslekten öteye bazı yetenekler kazandırmalıdır. İkili sistem meslek eğitiminde devlete önemli sorumluluklar düşmektedir.

Eğitim esnasında mesleki eğitimin geliştirilmesinde ve çalışma yaşamına geçişte kızlar ve kadınlar mağdur olmamalıdır.

Hızlı yapısal değişiklikler dolayısıyla, mevcut mesleki eğitimin ilerletilmesi, okul eğitimi veya mesleki temel eğitim kadar önem ta-

şımaktadır ve aynı oranda desteklenmelidir. Bu nedenle genel, mesleki, siyasi veya kültürel eğitimin ilerletilmesi, zorunlu bir toplumsal görev olarak eğitim sisteminin dördüncü ayağını teşkil eder. Özellikle iş hayatında veya eğitim alanında eşit haklar elde etmiş olanlar veya mesleki eğitimi, teknik gelişmeler dolayısıyla değer kaybetmiş olanlar için devlet daha iyi bir mesleki kalifikasyonu mümkün kılmalıdır.

Çalışarak iş yerinde alınacak eğitimin yanısıra, devlet tarafından da eğitimin geliştirebilmesi için yeterli ölçüde imkan yaratılmalıdır. İşletmeler, eğitim veya mesleki eğitimin geliştirilmesi için maddi destek vermelidir.

Mesleki çalışma hayatı esnasında mevcut mesleki eğitimin geliştirilmesi için tanınacak süre en azından birinci eğitim süresi kadar olmalıdır.

Üniversite, Bilim ve Araştırma

Üniversitelerin herkese açık bir hale getirilmesi, hedeflediğimiz bir husustur. Yeteneklerini meslek hayatında kazanmış olanlar veya eğitimini diğer toplumsal etkinliklerle geliştirmiş olanlar da, üniversiteye gidebilmeli ve mevcut mesleki eğitimlerini ilerletebilmelidirler. Araştırma ve öğretim, iş dünyasının sorunlarını her zaman-
kinden daha fazla dikkate almalıdır.

Üniversitedeki tüm gruplar etkin bir şekilde kararlara katılma hakkına sahip olmalıdır. Üniversitelerin kapasiteleri reformlar ve yeni eğitim dalları için desteklenmelidir. Sosyal ve soyut bilimler de, somut bilimler ve teknik eğitim kadar desteklenmelidir. Teknik eğitim, sosyal bilimler ve soyut bilimler bir bütün teşkil etmektedir.

Bilim ve araştırma kalitesinin, uluslararası standarta uygun olabilmesi için elimizden geleni yapmak istiyoruz.

Özgürlük ve bilimsel sorumluluk birbirini gerektirmektedir. Bir bilim adamı olarak toplumdan araştırma hürriyeti talep eden kişi, böyle bir hürriyetin doğuracağı sonuçları üstlenmek zorundadır. Bilimin ve bilim adamlarının, devlet ve iktisadi güçler karşısındaki hürriyeti, toplum tarafından güvence altına alınmalıdır. Bilim özgürlüğü, hür ve engelsiz bilimsel tartışmaları ve araştırma sonuçlarının sürekli yayınlanmasını kapsar.

Giderek daha çok sayıda, askeri veya sadece iktisadi amaçlara yönelik çalışmalar yapan araştırma merkezlerinin kurulmasını üzüntü

ile karşılıyor. Bunlar, mevcut araştırma potansiyelini kullanmakta ve alternatif araştırmalara engel olmaktadır. Bu kurumlar ayrıca, araştırma sonuçlarını kamuoyundan gizli tutarak, bilgi sürecine engel olmaktadır.

Bilimsel araştırma ancak, araştırma sonuçlarının uygulanması söz konusu olduğunda, toplumun denetimine tâbi olacaktır. Ama, bilimsel amaçlar ahlaki değerlere zarar verir veya üstesinden gelinemeyecek riskler oluşturur ise, devlet bilimsel metot ve yöntemleri yasaklamalıdır. Bu husus, kitle imha silahlarının geliştirilmesi, insanlar üzerinde yapılan tıbbi deneyler, kişisel haklara müdahale ve özellikle insanlığın mirasını değiştirecek nitelikteki genetik gelişmeler için söz konusudur.

Ahlaki açıdan şüpheli görülen deneyleri toplumsal denetim altına alabilmeyi, kamuoyunda bilimsel yöntemlerin uygulanabilirliği hususunda tartışmalar başlatarak veya ahlak komisyonları kurarak gerçekleştirmek istiyoruz. Bilim, insan onurunu, yaşam hakkını veya doğayı tehdit edecek olur ise, devlet, hak ve görevlerini kullanmak suretiyle, yasak veya cezalar koyarak müdahale edecektir.

Demokraside Kültür Faaliyetleri

İşçi hareketi, kendisini baştan beri bir kültür hareketi olarak telakki etmiştir. Avrupa hümanizminin ve aydınlatma döneminin geleceğini sürdürerek, sanatsal ifadenin özgürlüğünü savunmuş ve herkesin kültür zenginliğine katılımını gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. Biz de kendimizi bu amaçlara adanmış bulunuyoruz.

Bizim kültür anlayışımız edebiyat, müzik, sanat ve bilimden öte bir anlam taşımaktadır. Kapsamlı bir birlikte yaşam kültüründe özellikle bu kültürel dallar toplumun kenarından merkeze doğru kaymaktadır.

Boş zamanların artması, kişinin kültürel etkinlik olanaklarını çoğaltmaktadır. Kültürel faaliyetler, fikirselsel ve duygusal yetenekleri, hayal gücü ve yaratıcılığı geliştirmekte, demokrasimizin geleceğini belirleyecek değerlerin, ideallerin ve düşünce şekillerinin oluşmasını sağlamaktadır. İnsanları hiçe sayan, neonazi veya faşist akımlara ve gruplara karşı tüm gücümüzle mücadele edeceğiz.

Kültür politikası ve kültürel faaliyetler kapsamında, kendimizi esas değerlere ve geleneklerimize göre yönlendiriyoruz. Biz, eleştiriye açık bir bilinçlenmeyi desteklemek, yaşamın etkin ve dayanış-

ma içinde tasarlanması için yardımcı olmak ve toplumsal bağımsızlığın gelişmesini sağlamak istiyoruz.

Biliyoruz ki, toplumun kültürel yaşamını etkilemek istiyorsak, sosyal demokrat kültür faaliyetlerini kendi partimizden, partinin ilişkilerinden, çalışma şekline, kültürel etkileri algılama ve işleme hususundaki yeteneğinden başlatmalıyız.

Gruplarda ve projelerde, şehrin belirli yerlerinde, yerleşim bölgelerinde değişik kültürel ifade şekillerini destekliyoruz. Sanat ve eğitim alanında -kültürel değerlerden kaynaklanmayan- her engeli yıkmak istiyoruz.

Bizim için, eğlence sanayinin normlarına karşı gelen renkli ve çok yönlü bir kültür yaşamı, bağımsız faaliyetlerin tümünden daha değerlidir. Bizler, değişik tabakaların ve yan kültürlerin karşı karşıya gelmesini istiyoruz. İtiraz ve kışkırtma, kültürel canlılığın bir ifadesidir.

Sanat ve kültür, kendilerini kamuoyuna tanıtmaya gereksinim duymaktadır. Bunun için gerekli şartları hazırlamak ve sanatçıları desteklemek, bir siyasi görevdir. Kültür politikası devletin zorunlu bir görevidir. Devlet kültürü vesayeti altına almak yerine, kültürel çeşitliliği güvence altına almalıdır.

Sorumlu İletişim Organları

Kültürlerimiz, toplumsal ve siyasi yaşamımız giderek daha fazla ölçüde, iletişim organları, özellikle de elektronik iletişim organları tarafından belirlenmektedir. Ulusal ve uluslararası şirketlerin hakim olduğu yeni iletişim sanayi, kültürel yaşamın ve insanların duygu ve düşüncelerinin üzerinde etkili bir güç haline gelmiştir.

Biz sosyaldemokratlar, kültürel çeşitliliği ve yayın çeşitliliğini savunuyoruz. Biz, iletişim organlarının devletten, ama aynı zamanda da güçlü iktisadi ve toplumsal güçlerden bağımsız olmalarını güvence altına almak ve geliştirmek istiyoruz. İletişim organlarında çalışan herkesin, özellikle de program hazırlayanların ve yazı işlerinde etkin olanların, kararlara katılımını amaçlıyoruz.

Esaslı ve kapsamlı bilgi sunan gazete, dergi ve kitaplar, elektronik iletişim organlarının çağında da ayrı önem taşımaya devam etmektedirler. Bizim kültürümüz çok okunmasını gerektirir. Biz de bu amaçla destek sağlayacağız.

Resmi radyo ve televizyon yayınları halkı çeşitli şekillerde beslemek zorundadırlar. Bunlar, bilgi aktarımı, siyasi fikir oluşumu, eğelence, eğitim, danışma ve kültürel programları kapsar. Bu nedenle bu kamu yayın organlarının korunması ve geliştirilmesi sağlanmalıdır. Kamu yayın organları özellikle siyasi partilerin baskısından uzak ve iktisadi açıdan bağımsız olmalıdır. Biz kamu yayın organlarının, program seçiminde, o programı izleyecek muhtemel seyirci sayısını kıstas olarak almamalarını, eleştiriye açık ve düşünmeye yönelten programlara da yer vermelerini istiyoruz. Gazetecilik ve eğelence sahalarında, gerçekleri eleştirerek açık bir şekilde ortaya koyan ve yeni fikirlere sahip olan herkesi destekliyoruz.

Alman ve Avrupa sineması desteklenmelidir. Bu filmler, Avrupa'nın, Avrupa'daki ülkelerin ve bölgelerin kültürel kişiliğinin korunmasını sağlayacaktır.

Spor

Spor, kültür yaşamının önemli bir unsurunu teşkil eder. Yaşam kalitesini ve yaşam sevincini artırır. Bu nedenle biz de işçi spor hareketinin ilkesinden yola çıkarak, herkes için spor düşüncesini savunuyoruz. Buna bağlı olarak, ilgimizin odak noktasını kitle sporu ve özürllülere yönelik spor imkanları oluşturmaktadır.

Bunun yanısıra tabii ki, insan onuruna zarar vermeyen ve sporcunun karar hakkını güvence altına alan, üst düzey sportif faaliyetleri de destekliyoruz. Ancak, bu şartlara uyulabilmesi için kanuni önlemlerin alınması gereklidir. Sportif kuruluşlarla dayanışma içinde çalışarak, ülke, eyalet ve belediyeler düzeyinde sporun desteklenmesi gerekmektedir.

3. Sosyal Adalet Yoluyla Dayanışmacı Bir Toplum Düzenine Doğru

Dayanışma Örneği Olarak Sosyal Politika

Sosyal politika, dayanışmayı tüm toplumun temel yönlendirici düşüncesi olarak yaşama geçirmek ister. Bu nedenle sosyal politika, bizim için toplumsal bir politika olup, tüm politik davranışların bir boyutunu teşkil eder.

Dayanışma, kişisel sorumluluk taşımanın yerine geçmediği gibi, vesayeti de kabul etmez. Dayanışma, insanların kendi kendine yardım edebilmelerini sağlamalıdır. İşçi hareketi, nesiller boyu sosyal devlet uğruna mücadele vermiştir. Biz bunu korumaya ve geliştirmeye kararlıyız.

Dayanışma toplumu içinde gençler yaşlıları, sağlıklı olanlar hastaları, özürllü olmayanlar özürllüleri, çalışanlar işsizleri destekler ve korurlar. Temel yaşam risklerinin özelleştirilmesine karşıyız.

Salt mevcut hasarları ortadan kaldırmakla sınırlı kalan bir sosyal politika, gayri insanîdir ve finansal kaynakları kısa zamanda tükenir. En etkin koruma yolu, tedbirdir. Sosyal politika, yaşam ve çalışma koşullarını insan onuruna yakışacak bir biçimde düzenlemelidir. İnsan sağlığının korunmasını dikkate alan ekolojik politikaların oluşturulması, işsizliğe karşı mücadele verilmesi ve daha âdil bir gelir bölüşümünün gerçekleştirilmesi, önleyici sosyal politikanın temel görevlerindedir.

Biz, ailelerin ve bireylerin ihtiyaçlarına cevap verecek yeterli miktarda ve ucuz konutların üretilmesini arzulamaktayız. Barınma da iş ve eğitim gibi, temel bir hakdır. Herkes, insan onuruna yakışacak bir konutta yaşama hakkına sahiptir. Kiracıların, sosyal adaletli bir kira kanunu ile korunmaları sağlanmalıdır. Konut piyasasında kendi gücüyle konut edinemeyen veya azınlık olarak kabul edilmeyenlere yardım etmek devletin ve toplumun görevidir. Bu nedenle, kiralık ve satılık sosyal konut yapımı vazgeçilmez bir hususdur.

Sosyal Güvenlik Hakkı

Anayasasının sosyal devlet hükmü uyarınca, devlete, sosyal sorumluluk ve sosyal adaleti sağlama yükümlülüğü verilmiştir.

Devletçe teminat altına alınan ve devletin de katıldığı bir sosyal güvenlik sisteminin herkesi kapsamaması, sosyal hizmetlerin dava edilebilir olması ve çalışanların hukuki bir güvence altında olması gibi unsurlar, sosyal devletin taşıyıcı sütunlarıdır.

İnsanların, sosyal hizmetleri bir hak olarak görmeleri başka, hayrina bir himmet olarak algılamaları başkadır. Aynı şekilde çalışma hayatında işverenin keyfi uygulamaları ile karşı karşıya kalmaları ayrı, işveren gibi, belirli hak ve görevler çerçevesinde çalışmalarını insan onurunu farklı şekillerde etkileyecektir. Sosyal yardım alan kişiler ayrımcı muamelelere uğramamalıdır.

Sosyal güvenliğin güvenilir olması gerekir. Ekonomik, malî ve sosyal politikalar, sosyal devlet ilkesine uyacak şekilde düzenlenmelidir.

Yıkmak Yerine Tadilat

Sosyal politikada da önce nitelik, sonra nicelik gelir. Yıkımın önüne geçmek isteyen, yeniden yapılanmaya yönelmesi gerekir.

Kâr etme zihniyeti geri plâna itilmeli, bürokrasideki kabuklaşma kırılmalıdır. Sosyal hizmetlerden yararlananlar, haklarını sonuna kadar kullanabilmelidirler.

Sosyal güvenlik sistemi son yüzyılda bir çok kuruma yayılarak daha karmaşık hale gelmiştir. Farklı meslek dallarında, aynı olgular karşısında, farklı uygulamalarla karşılaşılabilir. Biz, bunu değiştirmek istiyoruz.

Bizim amaçladığımız sosyal güvenlik sisteminde:

- Aynı olgu ve olaylar eşit muameleye tâbi tutulacak,
- Herkes gücüne göre maliyete katılacak,
- Özyönetim canlandırılacak,
- Kişilere, kendi kendilerine yardım edebilmelerini sağlamak üzere destek sağlanacak,
- Kadın-erkek eşitsizliği ortadan kaldırılacak,
- Aile ve meslek hayatının birlikte yürütülmesi kolaylaştırılacak,
- Bağımsız çalışanlar sosyal güvenlik kapsamına alınacaklar,
- Özürlü vatandaşlar topluma kazandırılacaklardır.

Biz, mevcut katkı ve üretkenliğe dayalı sosyal güvenlik sisteminin yerine geçmeyen, ama onu tamamlayan, kişinin gelirine bağlı bir temel sosyal güvence de istemekteyiz. Bu temel sosyal güvence, yaşlılıkta, sakatlıkta ve işsizlikte kişinin temel ihtiyaçlarını karşılayacaktır. Temel sosyal güvence sistemi ile, sosyal yardımların sadece âcil durumlarda verilmesi sağlanacak ve sosyal güvenlik uygulamaları kolaylaştırılacaktır. Bunun ek maliyeti vergiler yoluyla karşılanacaktır.

Emeklilik maaşlarını güvence altına alacağız. Emekli sayısının arttığı ve emeklilik kasasına yapılan ödemelerin giderek azaldığı

bir ortamda, ek maliyetlerin çalışanlar, emekliler ve devlet arasında âdil bir biçimde dağıtılması gerekmektedir. Ülkemizdeki olumsuz demografik yapı, diğer özel ve ek yardımları da etkilediğinden, emeklilik sistemlerini yavaş yavaş değişen yapıya göre ayarlamak zorunlu olmaktadır. Herkes kendi tercihiyle, emeklilik ve çalışma gelirlerini birleştirme imkânına sahip olabilmelidir.

Emeği, sermaye ve enerji ile ikâme eden işletmeler devlete gittikçe daha az, emek yoğun çalışan işyerleri ise daha fazla sosyal kesinti ödemek zorunda kalmaktadırlar. İşverenlerin sosyal güvenliğe katkıları, işletmelerin üretim gücüne ve yarattıkları katma değere göre düzenlenecektir.

Sağlık Sisteminin Reformu

Bizim amaçladığımız sağlık sisteminde, sigortalının çıkarı, hekimlerin, diğer hekimlerinin, ilaç sanayinin, yardımcı sağlık araçları sunanların ve hastanelerin çıkarlarının üzerinde tutulacaktır. Sağlık sigortalıları, sigortalının haklarını, hekim, ilaç sanayii ve hastanelere karşı korumalı ve sigortalıyı, önleyici ve ucuz, ancak etkili tedavi yöntemlerine yöneltmelidir.

Sağlık sistemimiz enfeksiyonlara karşı mücadelede, ağır yaralıları kurtarmada, cerrahi müdahale konularında oldukça başarılı; ancak sayıları gittikçe artan kronik, psikosomatik ve psikiyatrik hastaları iyileştirmede çok kez yetersiz kalmaktadır. Bağımlılık yaratan maddelere karşı yürütülen mücadele, bütün toplumu ilgilendiren öncelikli bir sorundur. Bu konuda da, ceza yerine, önce yardım ilkesine inanmaktayız.

Önleyici hekimlik ile tedavi edici hekimliğin eşit düzeyde kabul edilmesi gerekir. Çocuk yuvalarından başlayarak, hastalığı önleyici tedbirler almak ve halkı bu konuda aydınlatmak başlıca görevlerimizdir. İnsanları fizyolojik veya psikolojik açıdan hasta eden yaşam ve çalışma koşulları daha etkin bir şekilde araştırılmalı ve değiştirilmelidir. Buna bağlı olarak, çevre koruma politikaları, iş yerindeki koruyucu önlemler, konut yapımı ve doğa koşullarına uygun tarım üretimi de sağlığımıza yönelik düzenlenmelidir.

Doğal tedavi yöntemleri dahil olmak üzere, tıbbî tedavi yöntemlerinin çeşitliliği, çıkar güçleri tarafından sınırlandırılmamalıdır. Gelirine bakılmaksızın her hastanın, günümüz tıp biliminin koşullarına uygun olarak tedavi edilme hakkı vardır. Herkes istediği doktoru ve alternatif tıbbin yöntemleri dahil olmak üzere, istediği teda-

vi yöntemini seçme hakkına sahiptir.

Yoğun tıbbî bakım ve bu alandaki uygulamalar insan hayatını kurtarabilir. Ancak ölümü uzattığı ve saygınlığını ortadan kaldırdığı yerde sorun çıkabilir. Yüksek teknoloji sayesinde gelişmiş cihazlarla yapılan tedavi veya kemoterapi uygulamaları, basit ve ucuz tedavi yöntemlerini ortadan kaldırmamalıdır.

Hastalığın sosyal ve psikolojik yönü halihazırda olduğundan daha çok gözönünde bulundurulmalıdır. Psikolojik hastalar ve özürlüler toplum dışına itilmemeli, toplumdaki soyutlanmamalı, özel durumları dikkate alınarak karşılanmalı ve mümkün olduğu ölçüde toplumla bütünleştirilmelilerdir. Bunu gerçekleştirebilmek için yerleşim bölgelerinde kurulan ayakta tedavi ve hastanede tedavi yöntemleri birbirini tamamlayıcı nitelikte olmalıdır. Fizyolojik ve psikolojik hastaların bakım hakları eşit düzeyde tutulmalıdır. Psikolojik hastalar, daha fazla bakıcı personel ve daha iyi rehabilitasyon merkezleri sayesinde, fizyolojik hastalarla eşit düzeyde tedavi olanaklarına sahip olmalıdırlar.

Biz, ayakta yapılan önleyici tedavi yöntemlerine öncelik vermek istiyoruz. Bu nedenle, yerleşim merkezlerinde birbirine bağlı tek ve grup muayenehanelere, sağlık merkezlerine, genişletilmiş sosyal istasyonlara, kliniklere ve rehabilitasyon merkezlerine ihtiyaç vardır.

Sağlık alanında gerekli olan maliyetlerin düşürülmesi için, sadece güç dengelerinin değişmesi yetmez, hastalığa daha insancıl bir yaklaşım göstermek de gereklidir. Amaç, hastalık belirtilerini yüzeysel olarak ortadan kaldırıp, kişinin çalışma yeteneğine kavuşmasını sağlamak değil, topluma sağlıklı insanlar kazandırmak olmalıdır. Bunu gerçekleştirebilmemiz için hekimlerin, hastaların ve hekimdışı tedavi edici meslek gruplarının güven içinde birlikte çalışabilmeleri gerekir.

Sigortalıların, yasal hastalık sigorta kesintileri haricinde maliyete katılmalarına karşıyız.

Kendi Kendine Yardım İçin Yardım

Hem kendi sorumluluklarını, hem de başkalarının sorumluluklarını paylaşmaya hazır olan insanların yaşadığı bir toplumu arzu etmekteyiz. Kendi sorunlarını, yalnız başına veya başkalarının yardımıyla çözmeye çalışan insanlara yardım etmek istiyoruz. Bu nedenle, sosyal kurumlar ve kendi kendine yardım edebilmek için yardım

sağlayan kurumların arasındaki mevcut işbirliğine yeni biçimler kazandırılmalıdır.

Kendi kendine yardım edebilme kabiliyetini desteklemek ve bu fikir ve tecrübeleri sosyal devletin yararına sunmak arzusundayız. Kendi kendine yardım, büyük dayanışma kurumları veya profesyonel hizmetlerin yerini tutamaz, ancak onların yükünü hafifletebilir; onlara destek ve yeni doğan ihtiyaçlara daha esnek bir biçimde cevap verebilir. Kendi kendine yardım fikrinden yola çıkarak, takdir ettiğimiz ve desteklediğimiz işçi dayanışma ve refah kurumu gibi, diğer dayanışma ve refah kurumları ile kiliselerin hayırsever çalışmaları ortaya çıkmıştır.

4. Çevre ve Toplum Bilincine Sahip Bir İktisadi Yaşam

Ekonomi, toplum yararına göre düzenlenmeli, bütün insanlara yeterince mal ve hizmet götürmeli, çalışma hakkını ve doğal yaşam koşullarını sağlamalıdır. İnsanlar sermayeye değil, sermaye insanlara hizmet etmelidir.

Çağdaş demokratik sanayi toplumlarında, mal ve hizmetler, insanlara, kamu ve özel sektörün rekabet içinde birlikte yürüttüğü bir karma ekonomi sistemi içinde sunulmaktadır. Bu sistem, performans gücünün yüksekliği sayesinde merkezi idare sistemlerinin tümünden üstün olduğunu kanıtlamıştır.

Rekabet sisteminin, üretim araçları üzerinde kurulan özel tasarruf ile bağlantılı olması, tarihi bir sorun teşkil etmektedir. Bu bağlantı, kapitalist ekonomik düzenin ortaya çıkmasına, ekonomik gücün denetlenememesine ve iş, gelir ve servetin haksız bölüşümüne yol açmıştır. Sermayenin ekonomik gücünü demokratik yollardan denetleyebilmek için, hareket ve eylem yeteneğine sahip bir devlete, güçlü sendikalara ve kararlara katılım sistemine ihtiyaç duyulmaktadır.

Servet ve gelir dağılımındaki eşitsizlikler daha da artmıştır. Gelirin, servetin ve zamanın adil bölüşümü için, toplu sözleşme özerkliğine, devletin vergi ve sosyal politikalarına ve işçilerin servet birimlerine ihtiyaç vardır. Rekabet sistemi, insanlara, toplumsal mal ve hizmetler sunma konusunda yetersiz kalmaktadır. Altyapı ve sosyal hizmetlerin üretilip sunulması, öncelikle kamunun görevidir.

Rekabet sistemi, sınırsız kaynak tüketimi ve denetimsiz teknik yenilikler geliştirme eğilimi nedeniyle, hammaddelerin israfına ve doğal yaşam ortamının tahribatına yolaçmıştır. Devlet, çevreyi tehdit eden bu gelişmelere karşı mücadele etmeli, çevreye zarar vermeyen ürün ve üretim yöntemlerinin geliştirilmesine ağırlık vermelidir. Sermayenin çıkarlarını dengelemek amacıyla, bağlayıcı çerçeve koşulları kabul edilmeli; böylece, rekabet sistemi, gücünden hiçbir şey kaybetmeyerek toplumun çıkarlarına hizmet edebilir. Bu, batılı sanayi toplumlarında, devletin sevk ve idaresi altında, sendikaların bir karşı güç teşkil etmeleri ile, kararların tek elden değil ademi merkezîyetçi bir anlayış içinde alınması ile ve yeni sosyal hareketleri de dahil edecek (geniş bir reform ihtiyacına dayanan) bir toplumsal uzlaşma ile gerçekleştirilebilir.

Uluslararası Boyut

Uluslararası İlişkiler Ağına Katılma

Devletin koyduğu çerçeve koşulları bugüne kadar ulusal devlet sınırları içinde geçerli olurken, artık kapitalist ekonomiler, ülke sınırlarını aşmış durumdadırlar. Böylece, çok uluslu şirketler, topluma zarar vermek pahasına yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınılabirler.

Artık çoğu sanayi ürününde ve hizmet sektöründe dünya çapında bir rekabet sözkonusudur. Biz, F.Almanya'nın dünya rekabetindeki yerini korumak ve geliştirmekte olan ülkelere yeni imkânlar açmak arzusundayız. Biz, yayılcı bir ihracat politikasına karşıyız. Ticaret ortaklarımıza ve özellikle geliştirmekte olan ülkelere yeni şanslar tanımak ve uluslararası ticaretteki dengesizliği gidermek amacıyla ülke ekonomisini güçlendirmek ve pazarımızı açmak zorundayız.

Ekonomik bölgeler arasında süren rekabetin, dünya çapında işçi ücretlerini etkilemesi; çalışma koşullarının, sosyal hizmetlerin ve çevre normlarının kötüleşmesini önlemek amacıyla, sosyal ve ekolojik üretim koşullarının uluslararası düzeyde bağlayıcı hükümlerle düzenlenmeleri gerekmektedir.

Sermaye piyasalarında ve yatırım alanlarında uluslararası ilişkilerin artmasıyla, kapitalist ekonomilerin ulusal düzeyde yönlendirme imkânları azalmaktadır. Döviz kurları üzerinden yapılan spekülasyonlar büyük dalgalanmalara ve haksız rekabete yol açmakta ve sanayinin bulunduğu bölgeyi tehlikeye sokmaktadır. Piyasaların artan

uluslararası ilişkileri, ulusal faiz, para ve konjonktür politikalarının etki alanını azaltmaktadır. Ulusal yetki kayıpları, uluslararası hükümlerle dengelenmediği takdirde, güçlü olan kazanacaktır. Tüm ülkelerin ekonomik zaafı artmaktadır. Bu nedenle, ülkede ekonominin sorumluluklarını azaltmadan, uluslararası işbirliği ve çerçeve koşulları yardımıyla ekonomiyi yönlendirme imkânlarını tekrar ele almak ve genişletmek arzusundayız.

Adil ve Güçlü Bir Dünya Ekonomik Düzeni

Yeni bir dünya ekonomik düzenine bizden çok, geliştirmekte olan ülkelerin ihtiyaçları vardır. Kuzey'in banka, holding ve hükümetleri karşısında küçültücü bir bağımlılık içinde bulunan geliştirmekte olan ülkeler, Batılı sanayi ülkelerinin elinde olan Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası'nın koşullarına boyun eğmek zorunda kalmaktalar. Borçlu ülkeler, alacaklı ülkelerin taleplerini yerine getirebilmek amacıyla doğal yaşam koşullarını tahrip eden ve kitlesel yoksulluğu arttıran önlemler almak zorunda bırakılmaktadırlar. Tropik yağmur ormanlarının yok edilmesi, dağlık arazilerin erozyona uğraması ve çölleşmenin artması, bütün dünyanın iklimini etkileyen olaylardır.

Bu nedenle, dünya ekonomisinin en zengin ve acımasız kişi ve ülkelere teslim edilmemesi, bütün ulusların ortak çıkarıdır. Ulusal ve uluslararası denetim mekanizmaları yardımıyla, uluslararası sermayenin sosyal ve ekolojik sorumluluk ve vergi yükümlülüklerinden kaçmamalarını sağlamak gerekir. Biz, orman, atmosfer ve deniz gibi doğal yaşam ortamlarını koruyan uluslararası sözleşmelerin hazırlanmasına taraftarız. Bu bağlamda, Antarktika'nın sömürülmesine de karşıyız.

Güney'in kalkınmasını ne fazla borçlandırma, ne de korumacı politikalarımızla engellememeliyiz. En yoksul ülkelerin borçları silinmeli, diğerlerinde kısmi bir silinmeye ve borç sınırlandırılmasına gidilmelidir. Güney ülkeleri, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu tarafından vesayet altına alınmadan kalkınma tercihlerini yapabilecek duruma getirilmelilerdir. Borçların silinmesi, o ülkede yaşayan insanları yoksulluğa sürükleyecek koşullara bağlanmadan yapılmalıdır.

Hammadde fiyatlarında meydana gelen dalgalanmaların geliştirmekte olan ülkeleri daha az etkilemesini sağlamak için, uluslararası bir hammadde fonunun kurulması gerekmektedir. Tarımsal üretimin daha çok iç tüketime yönelik olması halinde, üretim fazlası için

verilecek olan teşviklerin o oranda azaltılması gerekmektedir.

Adil bir dünya ticareti, yaptırım gücü bulunan uluslararası hükümlerle sağlanmalıdır. Mütekabiliyet ilkesine dayanmayan tercihler, sanayi ülkelerinin pazarlarını, gelişmekte olan ülkelerin hazır mamüllerine açabilir ve onların genç ve korunmaya muhtaç sanayi kollarını geçici olarak koruyabilir.

Döviz kuru spekülasyonları ve zararlı döviz kuru dalgalanmalarını azaltabilmek için, demokratik kontrol mekanizmaları olan uluslararası bir para birimi yönetmeliğine ihtiyaç vardır. Bu para birimi yönetmeliği, faizlerin düşürülmesini ve ülkeler arasında para ve bütçe politikalarının koordinasyonunu sağlayabilir.

Güney ülkeleri ancak köklü ekonomik, sosyal ve politik reformlar yapabildikleri ve sürekli bir gelişme sağlayabildikleri ölçüde, yeni dünya ekonomik düzeni daha başarılı olacak ve yeniden tek yanlı ekonomik bağımlılığa ve borçlanma batağına dönülmesi engellenmiş olacaktır.

Güçlü sendikaların uluslararası düzeyde yakın işbirliği olmaksızın âdil bir dünya ekonomik düzeni kurmak mümkün olmayacaktır.

Bölgesel İttifak Olarak Avrupa Topluluğu

Dünya ekonomisinin âdil, demokratik ve meşrû bir düzene kavuşabilmesi için, bölgesel ittifaklar kurulmalıdır. Güç ve çıkarlarını birleştiren ve koordine eden ülkeler, daha sağlıklı bir dünya ekonomi düzeninin yapı taşlarını oluştururlar.

Avrupa Topluluğu (AT), yeni hareket ve eylem sahaları açmaktadır. AT sayesinde ülkeler kendini kanıtlayabilir ve dünya piyasasını etkileyebilirler. Bu bağlamda AT, tekdüze bir ekonomi, para ve sosyal bölgesi haline gelmelidir.

Avrupa Topluluğu,

- Üyelerin ekonomi politikalarını uyumlaştırmalı, Avrupa Tek Pazarını gerçekleştirmeli ve Avrupa Para Birimini yaratmalı;
- Etkin bir istihdam politikası gütmeli ve bölgesel dengesizlikleri ortadan kaldırmalı;
- Zengin ve yoksul üye ülkeler arasında etkili bir akçal denkleştirme yaratmalı;

- Sosyal politikayla ekonomi politikalarına aynı değeri vermeli;
- Bazı ülkelerin örnek alınacak sosyal kazançlarını tüm üye ülkelerin yararına sunmalı;
- İş yerlerinde, çalışanların ve bağlı buldukları sendikaların kararlara katılımını gerçekleştirmeli;
- Ekonomik güç yığılmalarına karşı koyabilmek için Avrupa çapında iktisadî demokrasiyi kurumlaştırmalı;
- Bilim ve araştırma dallarında tüm üye ülkelerin gücünü birleştirmeli;
- Kadınlar için etkili bir teşvik programı başlatmalı;
- Çevre korumasına yönelik vergi ve kesintiler ile katı ve bağlayıcı normlarla ekolojik yenilenme teşvik edilmeli;
- Tarım politikasında reformlar yaparak, doğal yaşam alanlarını korumalı, tüketici çıkarlarını gözetmeli ve çiftçilerin tarımsal faaliyetlerini korumalı;
- Bölgesel ve ulusal kültürleri destekleyerek, Avrupalı kimliğinin çeşitliliğini muhafaza etmelidir.

Ulusal Sorumluluk

Ekonomik gücü sayesinde ülke çapında geniş hareket ve eylem olanaklarına sahip olan F.Almanya'nın, uluslararası ekonomik politikalarla ilgili kararlara da etkisi büyüktür. F.Almanya'daki hareket ve eylem olanaklarımızı ekolojik ve sosyal reformlar için kararlı bir biçimde kullandığımız ölçüde, uluslararası kararlarda ağırlığımız artacaktır. Avrupa veya Dünya çapında bu konudaki düzenlemeleri beklemekle yetinenler, sonunda eli boş döneceklerdir.

Görüşlerimizin bazıları, belki yalnızca Avrupa veya Dünya çapında uygulandığında gerçekleşebilir; ancak eylemlerimiz, doğrudan sorumluluk taşıdığımız yerde hemen başlamalıdır.

Ekolojik Yenilenme

Çevre krizi artık tüm dünyayı sarmış durumdadır.

Çevre korumasına ulusal düzeyde başlayarak, uluslararası alanda öncülük etmek istiyoruz. İnsanca yaşamının doğal koşullarının ko-

runması, devletin bir hedefi olarak anayasaya konulmalıdır.

İnsanca yaşamının doğal koşullarının geniş kapsamlı tahribatını belgeleyen en dramatik işaretler şunlardır: Dünya atmosferinin gittikçe zarar görmesi; denizlerin zehirlenmesi; bir iklim faciası tehdidinin artması; ormanların yok olması; yeraltı sularının kirlenmesi; çevre kirliliği nedeniyle ortaya çıkan hastalıkların çoğalmasıyla birçok hayvan ve bitki türleri neslinin tükenmesi. Sanayi toplumumuzun ekolojik açıdan yeniden yapılanma zorunluluğu, hayati bir önem kazanmıştır. Özellikle sanayi ülkelerinde insanca yaşamının doğal ortam koşulları çok ileri düzeyde tahrip edilmiştir. Sanayi ülkelerinde görülen üretim ve tüketim davranışları, uzun vadede denizleri ve atmosferi kirletecek, bütün dünyada hayvan ve bitki türlerinin azalmasına veya yok olmasına yol açacaktır.

Bu nedenle, insanca yaşamının doğal koşullarının yeniden oluşturulması ve esas sorumluluk sahibi sanayi ülkelerinin buna katkıda bulunarak maliyeti üstlenmeleri gerekmektedir. Sanayi ülkeleri, toplumlarının ekolojik açıdan yeniden yapılanmalarına öncülük etmeliler, enerji, hammadde ve toprağın israfına son vermelidirler. Sanayi ülkeleri, üçüncü dünya ülkelerinin insanca yaşamının doğal koşullarının korunmasında kendilerine düşen payı yerine getirebilmeleri için bu ülkelere yardım etmelidirler.

İnsanların doğrudan bir çıkar sağlamadıkları durumlarda da doğaya karşı dikkatli davranmaları, bizim için vicdanî bir yükümlülüktür. Çevre koruması gibi, doğayı ve hayvanları korumak da, bizim dayanışmaya dayalı toplum anlayışımızın bir parçasıdır. Temel politikamız, yaşama karşı saygı göstermektir. Doğayı korumak, bütün politika alanlarının başlıca amacı olmalıdır.

Ekolojik açıdan akılcı olmayan, ekonomik açıdan da akılcı değildir. Ekoloji, ekonominin bir ek unsuru değildir, sorumluluk taşıyan bir üretim ve yönetimin temelidir. Bu nedenle, ekolojik açıdan gerekli olanlar, birer işletme ilkesi haline dönüşmelidir. Doğadan, yalnızca, ona uzun vâdeli zararlar vermeyecek şeyler istenmelidir. Doğal eko sistemlere uygun olan ürünleri üretmeli ve tüketmeliyiz. Bu yaklaşım doğrultusunda, ekonomimizi ekolojik açıdan yeniden yapılanmaya tâbi tutmalıyız: ürün fikrinden başlayarak bütün üretim süreçlerini gözden geçirmeli, kullanılan hammaddelerin yeniden kazanılmasını ve nihayet bu süreçlerin tekrarını sağlamalıyız. Bu nedenle, kullanılan malzeme, birleşim ve işlem yöntemleri ekolojik açıdan değerlendirilmelidir. Buna tüm enerji kazanım ve enerji dönüştürüm biçimleri de dahildir. Ekolojik yeniden yapılanmanın

ağırlık noktalarını ulaşım, tarım ve kimya sanayii oluşturmaktadır.

Çevremizin kirlenmesi, tüm dünyada sosyal dengesizliklerin artmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, ekolojik yeniden yapılanmanın sosyal yönleri dikkate alınmalıdır.

Ekolojik yeniden yapılanmanın açık hedefleri şunlardır:

- Çevreye zarar veren ürün, üretim ve sistemlerin ortadan kaldırılması ve yerine çevreye zarar vermeyen sistemlerin kurulması;
- Bunun için gerekli olan teknik yenileşmenin hızlandırılması;
- Yeniden kullanımın desteklenmesi;
- Kaçınılmaz olarak ortaya çıkan atıkların yokedilmesinin etkili biçimde organize edilmesi;
- Eski atıkların yeniden işleme tâbi tutulması;
- Toprak kaynaklarının tasarruflu ve dikkatli kullanılması;

Enerjimizi ekonomik ve akılcı biçimde kullanmazsak, ekolojik yenilenmeyi gerçekleştiremeyiz. Enerji kullanımını, tarifeler, fiyatlar, vergiler, harçlar ve normlar vasıtasıyla yeniden düzenlemeliyiz. Biz, sanayi tesislerinden çıkan artık ısının kullanılmasını, ısı-güç bağlantısının kurulmasını, ademi-merkeziyetçi, özellikle yerel yönetimlere yönelik bir enerji dağıtım sisteminin oluşturulmasını ve yenilenebilen enerji türlerine öncelik tanınmasını savunuyoruz. Geleceğin enerjisi, yenilenebilen enerji türleridir. Onların yaygınlaştırılmasına yardım etmeliyiz. Vazgeçemediğimiz yerli kömür üretimini, çevreye zarar vermeyecek teknolojiler kullanarak gerçekleştirmeliyiz. Biz, mümkün olan en kısa zamanda, nükleer enerjinin kullanılmadığı, güvenli ve çevreyi kirletmeyen bir enerji sistemini arzu etmekteyiz. Bizim görüşümüze göre, plütonyum ekonomisi yanlış bir yoldur.

Doğaya yabancı olan anorganik maddelerin hızla artışı, hem doğayı kirlenmekte, hem de insan sağlığını tehdit etmektedir. Ekolojik yeniden yapılanma, bu nedenle, kimyasal üretim politikasına da yeni bir yön vermelidir. Kimyevi ürün ve üretim biçimleri ekosistemlere uygun olmalıdır. Kimyasal araştırma, geliştirme, üretim ve kullanım konusunda en önemli ilke, asgarî risk ilkesi olmalıdır. Gen teknolojisinin uygulaması da, bu kıstaslara göre yürütülmelidir.

Günümüzde trafik, şehirlerimizde doğayı had safhada zorlamaktadır. Kara, hava, deniz ve raylı taşımacılıkta yaşanan denetimsiz rekabet, aynı amaca yönelik birden fazla yatırıma, toprak tüketimi-

ne ve ek ekolojik kirlenmelere yol açmaktadır. Biz, hem ekonomik, hem de ekolojik açıdan ikna edici ulaşım sistemleri arzuluyoruz. Rekabet koşullarımızı, daha az enerji tüketen ve böylece çevreyi daha az kirleten ulaşım sistemlerine göre düzenlemek durumunda- yız. Bu nedenle, insan ve yük taşımacılığında raylı taşıma sistemle- rinden yana tercihimizi koymalıyız. Otoyol, karayolları ve meskûn bölgelerdeki azami hız düzenlemeleri, çevreye ek bir yük getirme- meli ve trafik güvenliğini arttırmalıdır.

Çevre plânlaması yoluyla toprağın tüketimi hızla azaltılmalı ve ekolojik açıdan tehlikeli yoğunlaşmalardan kaçınılmalıdır. Yeniden inşa etmek yerine yenileme, onarım ve restorasyona öncelik veril- melidir. Çevreye zarar vermeyecek inşaat faaliyetleri desteklenme- lidir.

Konut ve altyapı için gerekli olan alanlar, doğaya ve çevreye za- rar verecek şekilde genişletilmemelidir. Şehir merkezlerinin gelişi- mi, yer ve toprağın ekolojik açıdan akılcı kullanımı ile birlikte yü- rütülmeli, bu çerçevede gerekirse mülkiyetin sosyal yükümlülükleri artırılmalıdır.

Çiftçiler, ekonomik koşulları nedeniyle aşırı gübre ve enerji kul- lanılarak fazla ürün elde etmeye zorlanmamalı, toprağa gereğinden fazla yüklenmemeli ve hayvan sayısını gereğinden fazla arttırma- malıdır. Aile çiftlikleri, ekolojik açıdan da uygun işletme biçimleri- dir. Toprak genişliğine göre beslenebilir hayvan sayısına bir üst sı- nır koyarak, çiftçiler tarım sanayiinde yaygın olan kitlesel biçimde hayvan yetiştirme yaklaşımından korunmalıdırlar.

Hayvanlara, bitkilere ve ekosistemlere zarar vermeyen bir tarımın bedeli vardır. Çiftçiler, topraklarımızı sağlıklı olarak işlemek için yaptıkları çalışmalarının karşılığını almalıdırlar. Ancak bu şekilde tarımın sanayileşmesini engelleyebiliriz ve çiftlikleri ekolojik açı- dan kabul edilebilen ölçülerde tutabiliriz. Bunun bir sonucu olarak gıda maddelerimiz de daha sağlıklı ve daha lezzetli kılınabilecektir.

Ekolojik yenileşmeyi çeşitli idarî kararlarla değil, politik bir çer- çeve belirleyerek gerçekleştirmek arzusundayız. Ekolojik açıdan zararlı olanın pahalı, ekolojik açıdan doğru olanın daha ekonomik olması gerekir. Bu amaçla, bir yandan harçlar ve vergiler konulma- lı, diğer yandan malî teşvikler verilmelidir. Enerji pahalılaşmalıdır.

Eskiden olduğu gibi, günümüzde de, izin ve yasaklamalara, limit değerlere ve izin vermede çekincelere ihtiyacımız vardır. Ayrıca, çevresel etki değerlendirmesine, daha ağır bir çevre ceza hukukuna

ve ispat zorunluluğunu da tersine çeviren yeni bir sorumluluk huku- kuna ihtiyaç vardır. Bunun yanısıra, birlik ve derneklerin dava aç- ma hakkını yerleştirmek, çevre koruma sorumlularının durumunu güçlendirmek ve sağlık ile çevre konularında kararlara katılma ola- naklarını arttırmak istiyoruz.

Çevre koruması mahallede başlar. Belediye ve ilçeler, ekolojik yeniden yapılanmaya öncülük etmeli, bu nedenle malî durumları i- yileştirilmelidir.

Gelişme, Büyüme ve Yapı

Her büyüme, gelişme değildir. İnsanca yaşamının doğal ortam koşullarını koruyan, yaşam ve çalışma kalitesini yükselten, bağımlı- lığı azaltan, kişinin kendi kaderini kendi tâyin etme hakkını arttı- ran; yaşamı ve sağlığı ve barışı koruyan; herkesin yaşam ve gelecek şansını yükselten; yaratıcılığı ve kişinin kendi inisiyatifini kullanma imkânlarını artıran unsurların büyümesi gerekir. İnsanca yaşamının doğal koşullarını tehlikeye sokan, yaşam kalitesini azaltan ve gele- cek ile ilgili olanakların önünü kapatan unsurların azalması veya ortadan kalkması gerekir.

Belirli büyüme alanlarını seçen bir politika, insanların arzu, ihti- yaç, endişe, tereddüt ve geleceğe yönelik korkularını ciddiye alma- lıdır. Bu politika, üretim ve dağıtım sistemlerinin, hukukun, kültü- rün ve eğitim sisteminin yapısını değiştirmek zorundadır.

Anlamli bir yapısal değişim kendiliğinden ortaya çıkmaz. Aşağı- daki amaçlara ulaşabilmek için, yapısal politikaların yön ve hızı şu şekilde düzenlenmelidir:

- Sanayi toplumu ekolojik açıdan yeniden yapılanmalı,
- Kitlesel işsizlik ortadan kaldırılmalı,
- Ekonomik güç korunmalı,
- Bölgeler arasında eşit yaşam koşulları oluşturulmalı,
- Üretim sivil mallara kaydırılmalıdır.

İleri görüşlü bir yapı politikası, yaşam ve çevre kalitesini artırabi- lir, yaratıcılığı açığa çıkarabilir ve yeni perspektifler açabilir. An- cak yapısal değişimin olumsuz sonuçları, sosyal açıdan denetim al- tında tutulmalıdır.

Yapısal değişimin bölgelerarası dengesizliği giderebilmesi için,

malî kaynak transferinin yanısıra, yapısal programların az gelişmiş bölgelerdeki ekonomiyi ve ekonominin yenilenme yeteneğini güçlendirmeli, güvenli iş yerleri açmalı ve yaşam kalitesini yükselten düzenlemeler yapmalıyız.

Siyasi Bir Görev Olarak Tekniğin Biçimlendirilmesi

İnsanlar teknik sayesinde doğayı köklü şekilde değiştirdiler ve toplumsal refahı geliştirdiler. Ancak bu süreç içinde, doğayı tahrip edip, uygarlığın temellerini tehlikeye soktular. Bu nedenle, her teknik yenilik bir ilerleme olarak görülmemelidir.

Teknik olanaklar, tarihte eşi görülmemiş bir hızla gelişme göstermekte. Ancak teknik, topluma etkisi açısından tarafsız değildir. Bilim, teknik ve pazarlamanın içiçeliği sürekli artmaktadır. Bilimsel ve teknik araştırmalar daha ziyade çok uluslu şirketler ve uluslar üstü araştırma kurumları tarafından yürütülmektedir. Böylece, toplumun etki alanından gittikçe uzaklaşan oldu-bittiler yaratılmaktadır.

Günümüzde yaşanan bilimsel ve teknik gelişmeler, ne kendi başlarına özerk, ne de değiştirilemez bir niteliğe sahiptirler. Gelişmeler, her zaman, gerçekleştirilenlerden daha fazla olanakları insanların hizmetlerine sunar ve her halükârda bunlar arasından bir seçime gidilir. Burada, bu seçimin hangi kıstaslara göre ve kimin çıkarına göre yapılması önem kazanmaktadır. Bugüne kadar ekonomik ve askeri çıkarlar tercihleri etkilemiştir. Böylece, teknik bir tercihin yapılması, öncelikli bir siyasi görev haline gelmektedir.

Biz, insanların tekniğe uymaları yerine, insanlara hizmet eden, sosyal bakımdan dengeli ve çevre ile uyumlu bir tekniğin geliştirilmesini savunuyoruz. Dinamik bir ekonomi için vazgeçilmez olan teknik yenilikler, ekolojik yeniden yapılanmaya ve rasyonelleştirmeye hizmet etmeli, iş ve çalışmayı insancılaştırmalı ve temel hak ve değerleri korumalıdır. Teknik yenilikler ayrıca, iş verimliliğini artırmalı, çalışma süresinin kısaltılmasına olanak vermeli, rekabet yeteneğini korumalı, enerji ve hammadde tasarrufuna yönelik olmalı, işe yabancılaşmayı önlemeli ve anlamlı iş süreçlerinin oluşturulmasına hizmet etmelidir.

Teknik uygulanırken, hataların düzeltilebilir ve hatalı gelişmelerin gelecek nesiller tarafından gerektiğinde değiştirilebilir nitelikte olmasına dikkat edilmelidir. Riskleri önceden öngörülemeyen veya demokratik açıdan denetlenemeyen teknik yenilikleri, engellemek

istiyoruz. Bunu, ulusal düzeyde gerçekleştirmenin neredeyse olanaksızlığı düşünülürse, karşılıklı bilgilendirme ve denetim için uluslararası anlaşmalara ihtiyaç vardır.

Etki ve riskleri öngörümlemenin zor olduğu yeni araştırma alanlarında, araştırmayla birlikte siyasi içerikli teknik değerlendirme raporu da hazırlanmalıdır. Araştırmanın plânlama safhasından başlayarak, teknik geliştirme ve uygulamanın muhtemel etkileri hakkında tahminler yürütülmelidir. Bu bağlamda, alternatif araştırma plânlarına da izin verilmeli ve bunlar, vatandaşlar arasında tartışmaya açılmalıdır.

Teknik sistemlerin seçimi ve dolayısıyla büyüme tercihleri, idarî görevler değil, politik görevlerdir. Bu seçim ve tercihler ancak çalışanların kararlara katılımı ile ve -enerji politikasında yürütülen tartışmaların da gösterdiği gibi- ancak vatandaş diyalogları yardımıyla sonuçlanabilir. Teknik konuların tartışıldığı her yerde bilimin yardımına ihtiyacımız vardır. Toplum, bilimin özerkliğini korumalı, bilim ise, yapılan araştırmaların amacı, etkisi ve muhtemel uygulama alanları hakkında topluma bilgi vermek zorundadır. Bunu gerçekleştirmek için yoğun araştırma faaliyetleri yürütmek gerekir.

Özellikle parlamentoda, yeni geliştirilen teknikleri değerlendiren kurumların oluşturulması gerekmektedir. Danışma niteliği taşıyan bu kurumlar, isteyen herkese konu hakkında genel veya ayrıntılı bilgi vermeli; ortaya konulan şansları, riskleri ve alternatifleri belirtmeli ve nihayet bunların değerlendirilmesini tartışmaya açmalıdır. Biz, teknik sistemlerin sosyal ve ekolojik etkilerinin araştırılmasını destekliyoruz. Bu tür kurumlar gerekli, ancak yeterli değildir. Biz, sosyaldemokratlar olarak, yeni tekniklerin etkilerini değerlendiren kurumların, hem sosyal, hem de bilimsel yönden konuya yaklaşımlarını ve yürüttükleri tartışmaları halka açmalarını savunuyoruz.

İktisadi Demokrasi

İnsan onuru ve sosyal adalet, ekonominin demokratikleşmesini gerekli kılmaktadır. İktisadi demokrasi siyasi demokrasiyi koruduğu ve onu mükemmelleştirdiği için, başlıbaşına bir amaçtır. İktisadi demokrasi, aynı zamanda,

- İnsanları mal ve hizmetlerle donatan, yaratılan refahı toplumda hakça bölüştüren;

- Bilim ve tekniğin gelişmesini sosyal açıdan uyumlu kılan;
  - Temel bir hak olan çalışma hakkını güvence altına alan;
  - İnsanca yaşamının doğal ortamını koruyan; demokrasiyi, kararlara katılımı ve kendi kaderini kendi tâyin etme hakkını sağlayan;
- bir araçtır.

İktisadi demokrasi, anayasanın bir talebini yerine getirmektedir. "Mülkiyet, beraberinde yükümlülükler getirir; mülkiyetin kullanımı, aynı anda, kamunun yararına da hizmet etmelidir". İktisadi demokraside, toplumsal amaçlar, özel sektörün sermaye amaçları karşısında öncelik taşırlar. Politikanın hareket çerçevesi, ekonomik güçler veya piyasayı yönlendiren şirketler tarafından değil, toplumun çıkarına hizmet eden, demokratik açıdan meşrû kararlar vasıtasıyla belirlenmelidir.

Çevre ve topluma karşı sorumluluk taşıyan bir üretim biçimi, ancak ekonomik çıkar ve gücün yerin, demokratik kararlara öncelik verilmesi halinde gerçekleştirilebilir.

Ekonomik güç,

- Müşterilerin, yan sanayi kuruluşlarının ve rakip kuruluşların zararına işleyen, büyük şirketlerin piyasa gücü biçiminde ortaya çıkabilir;
- Üretim sürecindeki ve emek piyasasındaki insanlar üzerinde, sermayenin egemenliği biçiminde tecelli edebilir;
- Politik güce dönüşme kabiliyeti gösterir;
- Özellikle büyük firmaların uyguladıkları yatırım politikası yoluyla ekonomik yapıyı ve gelişmeyi tümünden etkileyecek olanaklara

sahip olabilir.

İktisadi demokrasinin amacı, kamunun çıkarlarını korumak, ekonomik gücü denetlemek ve ekonomik gelişmeyi sağlamaktır. İktisadi demokrasi, açık ve çok yönlü olmalıdır: özel mülkiyet ile kamu mülkiyetini, kişisel inisiyatif ile kamu ve devlet sorumluluğunu, rekabet ile devletin koyduğu kuralları, girişimcilik hürriyeti ile güç kontrolünü, kararlara katılım ile özyönetimini birleştirmelidir. İktisadi demokrasi, toplumun krizlerden uzak bir gelişme gösterebilmesi için gerekli olan bir ön koşuldur. Yukarıda sayılan iktisadi de-

mokrasie ilişkin unsurların hiç biri kendi başına bir amaç değildir; bu unsurların önemi ve değeri, sadece sosyal ve demokratik bir ekonomi ve toplum düzeninin temel ilke ve amaçları doğrultusunda belirlenir.

Biz herkesin kendi fikrini beyan etme ve mülkiyet edinme sürecine katılmasını istiyoruz. Bu, ancak bütün çalışanların ve sendikaların üretkenlik gücüne ve kararlara her düzeyde katılmaları ile gerçekleştirilebilir.

Toplumun Demokratik Yönlendirilmesi

Biz toplumumuzun nitelikli gelişmesini arzu ediyoruz. Bu gelişme, öncelikle tam istihdama, ekosistemlerin buna bağlı olarak yaşam kalitesinin korunmasına yönelik olmasına bağlıdır. Bu çerçevede gerekli toplumsal yönlendirmeyi politik bir amaç olarak saptamalı ve gerçekleştirmeliyiz. Bunun sonucu olarak, politikaya, devlete ve ekonomiye görevler düşmektedir. Bu bağlamda önemli olan, devletin ekonomiyi nasıl etkilediği değil, bunu hangi amaç ve araçlarla gerçekleştireceğidir.

Devlet, geleceği düşünerek faaliyetlerini tasarlamalı, arzu edilen gelişmeleri başlatmalı, hatalı gelişmeleri durdurmalı ve geleceğe yönelik plânlarını sürekli düzeltme yapabilecek şekilde açık tutmalıdır. Devlet, vatandaşların tartışmasından ortaya çıkan siyasî çoğunluk iradesini yaşama geçirmelidir.

Devlet, ekonomik gelişmenin çerçevesini çizer. Bu bağlamda devlet, toplumu ilgilendiren sosyal ve ekolojik maliyetlerin mümkün olduğu kadar kurum ve kuruluşların karar ve maliyet hesaplarına dahil edilmesini sağlamalıdır.

Devlet -federal devlet, eyaletler, belediyeler ve Avrupa Topluluğu- ekonomik faaliyetlerini plânlar, yıllık bütçe, orta vâdeli mâli plânlar, bölgesel kalkınma plânları ve tedbirler kataloğu oluşturur. Bu plânlar, gerekli ve mümkün olan her yerde, birbirine bağlı kalkınma plânlarına dönüştürülmelidir. Bu şeklide hazırlanan yasal çerçeve koşulları, kurum ve kuruluşların özerk kararlarına dayanak oluştururlar.

Yukarıda belirtilen demokratik yönlendirmeyi ve koordinasyonu sağlayabilmek için, gelişmiş enformasyon ve koordinasyon araçlarına ihtiyaç vardır:

- Yapısal gelişmeler hakkında verilen rapor ve tahminler iyileşti-

rilmelidir;

- Yapısal gelişmelere yön veren büyük kurum ve kuruluşlar, devlete ve belediyelere, ekonomi, politika ve sanayi ile ilgili plânları düzenli ve zamanında bildirmelidirler;

- Ekonomik ve sosyal komisyonlar, belediyelerde, eyaletlerde ve federal devlette, parlamentolara, hükümetlere ve yönetimlere yönelik olarak enformasyon, danışma ve inisyatif hakkına sahip olmalıdırlar. Bu komisyonlara işçi ve iş veren temsilcilerinin yanısıra, tüketici ve çevre birliklerinden temsilciler de üye olmalıdırlar. Bu tür komisyonlar sayesinde, toplumun fikir ve çıkarları savunulabilir; kurum ve kuruluşlar, devlet ve bölgeler arasındaki tek plânlara yönelik gerçekçi ve esnek bir siyasî çerçeve oluşturabilir ve bu birimler arasında koordinasyon sağlanabilir.

Piyasa ve Yönlendirme

Demokratik biçimde saptanan bir çerçevede, piyasa ve rekabet vazgeçilmez unsurlardır. Piyasa, çok yönlü ve karmaşık ekonomik kararları etkili bir biçimde koordine etmektedir.

Tarım, sanayi, zanaat, ticaret ve hizmet sektörlerindeki kamu ve özel kuruluşlar, ekonomik yaşamımızın temelini oluşturmaktalar.

İktisadî demokrasinin ihtiyaç duyduğu girişimciliği ve performansı takdir ve teşvik ediyor, taşıdığı sosyal ve ekolojik sorumluluğu lâyıkıyla yerine getirmeye çalışıyoruz.

Tüketicilerin yararına olan rekabet, onların tüketim tercihi yapabilmelerini sağlar. Arz ve talep arasında denge kuran piyasa, ayrıca, gerekli yasal çerçeve içinde, arz ve talebin yönlendirilmesi için de kullanılan etkili bir araçtır. Piyasa, muhtemel ekonomik ve yapısal gelişmeler hakkında bilgi verebilir. Ancak piyasa mekanizması tek başına, ne tam istihdamı yaratabilir, ne hakça bir bölüşümü sağlayabilir, ne de çevreyi koruyabilir.

Olabildiğince Rekabet - Gerektiği Kadar Plânlama!

Ekonomideki aşırı yoğunlaşma eğilimi, piyasa mekanizmasının etkileme gücünü ortadan kaldırır. Yoğunlaşma, küçük ve orta boy işletmeleri rekabet edemez duruma getirebilir. Devletin yasal yönlendirme mekanizmalarının etkisini azaltabilir. Bu nedenle, küçük ve orta boy işletmeleri destekliyor ve işletme çeşitliliğini savunuyo-

ruz. Bu tür işletmeler, yeniliklere açık ve piyasanın çok çeşitli ihtiyaçlarına esnek biçimde cevap verecek niteliktedirler. Bunların özellikle yapısal açıdan zayıf bölgelerin gelişmesinde katkıları büyüktür. Bu nedenle, küçük ve orta boy işletmeleri güçlendirmek istiyoruz. Kendi işini kuranları destekliyoruz.

Ekonomimiz, büyük kuruluşlar olmadan yaşayamaz. Büyük kuruluşlar, uzun vadeli araştırma ve geliştirmeler yapabilir, rasyonel bir üretim gerçekleştirebilirler. Ancak büyük kuruluşların olumsuz yönü, piyasa gücünü kullanarak küçük ve orta boy işletmeleri kendine bağımlı hale getirmeleri, siyasî çerçeve koşullarından bağımsız hareket etmeleri veya onları bizzat kendi çıkarına göre düzenlemeleridir.

Rekabet, piyasa gücünü denetlediğinden, biz, rekabet yasalarını ağırlaştırmaktan yanayız. Sermayenin gücüne karşı güçlü sendikalar çıkmalıdır. Ekonomik gücün siyasî güce dönüştüğü yerde, kamuoyunun dikkati mümkün olan en üst düzeyde çekilmelidir. Kamuoyu, toplumsal denetiminin temel direklerinden biridir.

Ekonominin temel kararlarına ilişkin banka ve sigorta şirketlerinin etkisini azaltabilmek için, sanayi ile sermayenin içiçeliğini sınırlandırmak istiyoruz. Ayrıca bankaların gözetim kurullarındaki sandalye dağılımına sınırlamalar getirmek istiyoruz.

Sadece piyasa değil, devlet de başarısızlığa uğrayabilir. Her iki tehlikeye karşı mücadele etmeliyiz.

Kamu sektöründe reform yapmayı amaçlıyoruz. İhtiyaç bulunmasına rağmen, riskler çok büyük olduğu için, özel girişimin olmadığı yerlerde ve toplum yararı için dengeleyici güç ilkesinin gözetildiği yerlerde, kamu kuruluşları gereklidir. Kamu kuruluşları, sadece kâr amacına yönelik çalışmadıkları için, bazı durumlarda toplumun ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayacak durumdadırlar. Ancak bu kuruluşlar, sadece ekonomik olmayan kuruluşlar ve sektörler ile sınırlandırılmamalıdır. Kooperatifçilik hareketine, demokratik özyönetim ilkesini, dayanışma içinde kendi kendine yardım yaklaşımıyla bağdaştırdığı için özellikle yakınlık duymaktayız. Yeni kooperatiflerin kurulmasını kolaylaştırmak amacıyla, ekonomik ve hukuksal çerçeve koşullarını iyileştirmek arzusundayız.

Ekonomik güç dengelerinin sosyal açıdan kabul edilebilir bir düzene sağlayamadıkları ve nitelikli kalkınmayı gerçekleştiremedikleri yerlerde, kamu mülkiyeti gereklidir. Yaşadığımız ekonomik ve sosyal düzen içinde kamu mülkiyeti, tek başına varolamaz, toplumun

diğer gerçeklerine uymak zorundadır. Toplumsallaştırma, hem demokratik bir unsur, hem de ekonomi ve politikaya yönelik bir araç olmalıdır.

İşçilerin Kararlara Katılımı

İktisadî demokrasi, işçi ve işçi sendikalarının eşit haklara sahip olacak şekilde ekonomik ve sosyal nitelikli karar alma süreçlerine katılımını gerektirir. Kararlara katılım şu durumlarda gereklidir:

- İşyerinde yeni yaklaşımlar ve plânlar üretileceği, yeni teknolojiler ve organizasyon biçimleri uygulanacağı zaman;
- İşletmede çalışma koşulları, iş organizasyonu, işyerinde sağlık, meslekte uzmanlık ve ileri düzeyde mesleki eğitim, yeni teknolojilerin kullanımı ile ürün ve üretim hakkında karar verileceği zaman;
- İşgücü ve sermayenin eşit haklara sahip olarak gözetim kurullarında yer almasıyla;
- İşçilerle, çevre ve tüketici gruplarının çıkarları birleştirildiği işletmelerüstü ekonomik ve sosyal komisyonlarda çokuluslu şirketlerin bu konuda Avrupa çapında bir düzenlemeye gitmeleri durumunda.

İktisadi demokrasi, ancak iyi işleyen bir rekabet hukukunun yerleşmiş olması; bankalar ile büyük sermaye kuruluşlarının içiçeliğinin çözülmesi; karar organlarında denetim ve kararlara katılma haklarını iyileştirmek için reform yapılması durumunda sağlıklı şekilde gelişebilir. İşçilerin ve sermaye sahiplerinin eşit ölçüde temsil edildiği gözetim kurulları ve karar organlarında haklar sürekli geliştirilirken, toplumsal çıkarlarının temsil edilmesi gerekmektedir.

İktisadi demokrasilerde toplu sözleşme özerkliği vazgeçilmez bir önkoşuldur. Toplu sözleşme tarafları arasındaki denge, lokavtın yasal düzenlemeler ile yasaklanmasını gerektirir.

İşçilerin Üretim Sermayesine Katılımı

İktisadi demokrasinin bir unsuru da, işçilerin işletmelerdeki üretim sermayesine katılmalarıdır. İşçi kesimi bu şekilde işletmelerin kârına ve kendilerince gerçekleştirilmiş olan sermaye büyümesine katılmış olmaktadır ki bu nedenle, zorunlu yatırımlar için gerekli

olan kaynaklar da azalmış olmamaktadır. İşçi kesimi ve onların temsilcileri, böylece kendi üretim araçları üzerinde giderek artan bir tasarruf hakkına sahip olmaktadır.

Biz, toplu sözleşme taraflarının, işçilerin üretim gücüne katılmalarını sağlayacak işletmelerüstü fonlar oluşturabilecekleri yasal bir çerçeve hazırlayıp sunmak arzusundayız.

Toprak Hukuku

Doğanın bir parçası olan toprak, yaşamımızın temelini oluşturmaktadır; besin, dinlenme ve konut gibi temel ihtiyaçlarımızı karşılamaktadır. Toprağın, yenilenemez ve çoğaltılamaz olması, onun bir yatırım ve spekülasyon aracı haline gelmesine yolaçmıştır.

Biz, ekolojik ve sosyal amaçlı mekân ve bölge plânlamasını gerçekleştirebilecek bir toprak hukuku istiyoruz. Bu özellikle konut yapımı ve çevre düzenlemesi için geçerlidir. Bunun için,

- Daha basit bir kamulaştırma ve tazminat yasasına,
- Belediyelerin sınırlı alım fiyatlarıyla öncelikli arazi edinme hakkına,
- Plân değerlerinin dengelenmesine,
- Toprak değer artışının vergilendirilmesine,
- Arazilerin satış yerine kiralama yoluyla değerlendirilmesine öncelik tanınmasına,

ihtiyaç duyulmaktadır.

İktisadi demokrasi, tüketicilerin haklarını da korumalıdır. Bu bağlamda,

- * Sağlıkın korunması,
- * Ekonomik zarara karşı koruma,
- * Tazmin hakkı,
- * Bilgilendirme hakkı,
- * Temsil etme ve edilme hakkı,
- * Sağlıklı bir çevre içinde yaşama hakkı, sözkonusu olmaktadır.

Kamu Maliyesi

Kamu maliyesi, ekonominin yönlendirilmesinde önemli bir araçtır. Vergiler, kesintiler, bütçeler, malî teşvikler, kamu ihaleleri, yatırımlar, para ve kredi politikaları birbirleriyle uyumlu hale getirilmeli ve siyasi amaçlara hizmet etmelidir.

Ancak zengin olan, yoksul bir devleti göze alabilir. Gittikçe artan ve değişen devlet görevleri karşısında, mümkün olan en üst düzeyde tasarruf yapılması halinde bile, vergi yükümüz hafiflemeyecektir. Geçerli bir nedeni olmayan harcamaları silmeliyiz.

Kamusal teşvikler, ancak belirli bir amaca yönelik ve etki derecesi denetlenerek verilmelidir.

Kamusal yatırımlar, altyapıyı iyileştirmeli, ekolojik yenileşmeye yönelik olmalı, istihdam yaratmalı ve bütün bölgelerde yaşam kalitesini yükseltmelidir. Bunun yanısıra, daha fazla kamu hizmetleri sunulmalıdır. Maliye politikaları istihdam politikasının gereklerine cevap verebilecek biçimde konjonktürün zayıf olduğu dönemlerde harcamalar azaltılmamalıdır. Kredi alımı gerekli olsa bile, ekonomik gelişme istikrarını korumalı ve harcamaların dalgalanmasını önlemelidir. Toplum yararına hizmet etmeyen teşvikler kaldırılmalıdır.

Öncelikli büyüme alanları için tahsis edilen kaynakların büyük oranda kredili finansman yoluyla sağlanması, kısa vâdeli konjonktürel çöküşlerin etkilerini azaltabilir, ekolojik yenileşmeyi başlatabilir ve yeni işyerlerinin açılmasını sağlayabilir. Geniş kapsamlı ve uzun vâdeli istihdam programları ve yatırım fonları, ancak, önceden açıkça tanımlanmış ekolojik ve sosyal amaçları ve yapısal öneme sahip olan projeler için sözkonusudur. Bu tür projeler, öncelikle yatırıma dönüştürülmeyen kârlar ve yüksek gelirler sayesinde yapılmalıdır. Bu alanda yapılacak yasal düzenlemeler ve vergi reformu yoluyla, kârların, anlamlı yatırımlara dönüştürülmesi desteklenmeli ve spekülasyonlara yönelmesi engellenmelidir.

Köklü bir vergi reformuna ihtiyaç vardır. Daha âdil bir gelir bölüşümünü sağlamak amacıyla asgari yaşam koşulları vergiden muaf tutulmalı; alt ve orta gelir gruplarının yükü hafifletilmeli; çocuk parası vergi indirimi yoluyla değil, doğrudan ödenmeli; haksız vergi teşvikleri kaldırılmalı; yeniden yatırıma dönüştürülen kârlara kolaylıklar tanınmalı; sermaye girdileri, emeğin vergilendirilmesi gibi aynı ölçüde vergiye tâbi tutulmalıdır.

Bunun yanısıra, vergi hukuku, ekolojik yenilenmenin bir aracı ol-

malıdır. Çevreye zarar veren ürünlerin vergilerini, özellikle enerji vergilerini, kademeli olarak arttıracamız, buna karşılık ücretleri daha az vergilendireceğiz.

5. Devlet ve Toplumda Demokrasi

Yaşam Biçimi Olarak Demokrasi

Biz, demokrasi uğruna mücadele ediyoruz. Demokrasi, genel yaşam biçimi olarak kabul görmelidir; çünkü ancak demokrasi insan onuruna ve taşıdığı sorumluluğa saygı göstermektedir.

Demokrasi, özgürlüğün yaşam biçimidir. Özgürlük, insanların sorumluluk taşımaya hazır ve ehil oldukları ortamda yeşerebilir. Devlet ve toplumun içinde hiç kimse, toplumsal engeller veya başka gerekçeler yoluyla demokratik katılımdan dışlanamaz. Demokrasi, yaşam gücünü, toplumdan ve onun politik kültüründen alır. Politik kültür yoğunlaşan ekonomik ve medya gücünün, özel kesim ve kamunun elinde biriken bilgi gücünün tehdidi altındadır.

Demokratik Devlet

Demokratik devlet, bütün vatandaşların eşit hak, hürriyet ve yükümlülüklerle donatıldığı, ayrıca, ortak değer yargılarını paylaştıkları bir toplum düzenidir. Temel hak ve hürriyetlerin korunması ile tehlikelerin önlenmesi, devletin başlıca görevleridir.

Devlet, toplum ve ekonomide demokrasiyi ve karar süreçlerinde gerekli açıklığı güvence altına almalıdır. Ancak devlet bütün toplumsal sorunları çözemez. Devletten, verebileceğinin fazlasını beklemek, etkinliği azalan, denetlenen ve de finanse edilebilen bir bürokrasi yaratır. Biz, toplumun devletleştirilmesine karşıyız.

Devlet, bireylerin veya grupların toplumsal yükümlülüklerini kendiliğinden yerine getiremedikleri veya toplumun çıkarına olan hizmetlerin başka biçimde yapılamadığı durumlarda görevler üstlenir. Büyükler yerine küçüklere öncelik verilmesi, gücü sınırlar ve katılımı geliştirir.

Hukuk ve Politika

Hukuk devleti, güç kullanımını, hukuka ve yasalara dayandırır.

Devletin demokratik anayasaya, güçler ayrılığına ve karşılıklı güç

kontrolüne olan bağlılığı, devletin hukuk düzenini uygulama ve güç tekelini kullanma yetki ve yükümlülüğünü yasallaştırmaktadır. Devlet, sadece vatandaşların yasadışı hareketleri dolayısıyla zarar görmez, kendi gücünü kötüye kullanması ile de zarar görebilir. Çağdaş enformasyon teknolojileri, ağırlığını bürokrasiden yana kaydırmaktadır. Bu bağlamda demokratikleşme, hukuk devletinin korunması ve geliştirilmesi ile mümkündür.

Biz, kabul etmediğimiz yasalar karşısında da, yasalara uymak zorunda olduğumuzun bilincindeyiz. Yasal değişiklikleri gerçekleştirebilmek için, parlamentoda çoğunluk elde edebilmenin mücadelesini vermekteyiz.

Ancak, bazı durumlarda, üst dereceli hukuk kurallarını koruyabilmek için alt dereceli hukuk kurallarının feda edilmesi gerekebilir. Böyle durumlarda kaçınılmaz olarak ortaya çıkan ufak yasa ihlalleri, hukuk ilkelerinin ihlali anlamına gelmez; tam aksine, üst dereceli hukuk kurallarının gerçekleşmesini sağlamak için meşru bir yol sayılabilir.

Demokrasi ve Kamuoyu

Demokrasi, kamuoyuna dayanarak yaşar. Devletin ve yönetimin şeffaf olması gerekir. Devlet vatandaşı değil, vatandaşlar devleti denetlemelidir. Herkes, bilgi edinme hakkına sahiptir. Toplum veya kendilerini ilgilendiren bütün konular hakkında vatandaşların bilgi edinme ve kanaat getirme haklarına sahip olmaları gerekir. Ancak bu sağlandığı zaman, vatandaş kendi adına icra edilen devlet gücünü denetleyebilir. Bu nedenle, kişisel bilgilerin korunması hususu veya gizli tutulması gereken bilgiler dışında, vatandaşın istediği zaman dosyaları inceleme ve kamusal bilgi bankalarından bilgi edinme hakkı yasallaştırılmalıdır.

Bireyin, kendisiyle ilgili veriler hakkında kendi karar vermesi, temel haktır. Bu nedenle, kişisel bilgi toplayan bilgi bankalarının toplumsal denetime tâbi olmaları gerekir. Resmî merciler ile özel dairelerdeki kişisel bilgilerin korunması sürekli iyileştirilmelidir. Bilgilerin toplanması ve bu bilgilerin bir ağa katılması asgari düzeyde tutulmalıdır.

Basın ve yayın özgürlüğünün sağlanması, basının kendi bünyesindeki özgürlüğünü gerektirir.

Biz, düşünceleri özgürce ifade etme hakkı ile, toplantı ve gösteri

yürüyüşü düzenleme hakkını güvence altına alacağız.

Devlet Yapısı

Yurttaşların, günlük yaşamları ve içinde buldukları toplumla kendilerini özdeşleştirmeleri, önemli ölçüde yerel yönetimlerin faaliyetleri ile belirlenmektedir. Bu nedenle, anayasada güvence altına alınan yerel yönetimlerin özerkliğini güçlendirmek ve geliştirmek arzusundayız. Yerel yönetimlerin güçlü ve özerk olabilmeleri için, siyasî liderlik ve denetim altında çağdaş bir yönetime sahip olmaları gerekir. Kamunun, GSMH'dan alacağı pay, yürüttüğü görevler oranında tespit edilmelidir. Kamu gelirlerinin gelişimi -ve bu gelirin yerel yönetim birimlerine bölüşümü-- görevlerinin gelişimine eşit olarak seyretmelidir. Bu nedenle, maliyet konusu açıklığa kavuşmadan, görevlerin yerel yönetimlere devredilmesine karşıyız.

Yerel yönetimlerin malî gücü iyileştirilmeli ve yerel yönetimler, bütçe gelirleri konusunda özerk karar verebilmelidirler. Hiç bir akçal denkleştirme yöntemi, yerel yönetimlerin kendi başlarına toplayacakları verginin yerini tutamaz.

Yerel yönetimlerin anayasa ile bilirlenen hareket alanı genişletilmeli ve kendileri ile ilgili kararlarda, yerel yönetimlere, kararlara katılma hakkı verilmelidir.

Federal sistem, kendini kanıtlamıştır. Federal sistem, bir yandan merkezi devlet gücünü sınırlandırırken, diğer yandan yurttaşlarla yakın ilişki kurmayı ve bölgesel çeşitliliği desteklemektedir. Federal devletin, eyaletlerin ve belediyelerin anayasal ve malî hareket serbestliği güvence altına alınmalıdır. Federalizm, Avrupa Topluluğu'nun (AT) da temelini oluşturmaktadır.

Yerleşik ulusal gelenekler, ulusal devletlerin sınırlarını aşan bölgesel işbirliği yoluyla geleceği şekillendiren eylemler için verimli kılınabilir.

Biz, Avrupa Topluluğu'nu, Birleşmiş Avrupa Devletleri'ne dönüştürmek arzusundayız. Anayasanın 24.maddesi uyarınca, AT'ye devredilen egemenlik hakları sayesinde, devletin geleneksel yapısı değişikliğe uğramıştır. Topluluk yurttaşları, topluluğun kararlarına katılabilme olanağına sahip olmalıdırlar. Bir ekonomi topluluğu olarak kurulan Avrupa Topluluğu, uyrukluğun ikincil bir rol oynadığı yurttaşların Avrupa'sına dönüşmelidir. Bizim amacımız, hukuk ve sosyal devlet ilkelerini demokrasi ilebirleştirerek, bir Topluluk

Anayasası yaratmaktır.

Parlamenteer Demokrasi ve Çoğunluk İlkesi

Biz, parlamenteer demokrasiden yanayız. Parlamenteer demokrasiye, serbest seçimler sonucu belirli bir dönem için, denetim altında tutulan siyasi güç tevcih edilir.

Çoğunluğun oluşturduğu güç, kendi kendini sınırlandırmasını bilmelidir. Çoğunluklar, parlamento dışında da muhalif görüşlü olanlarla sürekli diyalog içinde olmalıdırlar. Çoğunluklar da yanlış karar verebilirler. Bu nedenle, özellikle temel yaşam koşulları ve gelecek nesillerin refahı söz konusu olduğunda, çoğunluk kararlarının geriye alınabilir olmaları gerekmektedir. Gelecek nesillerin, kendi yaşam koşulları hakkında kendi kendilerine karar vermeleri gerekir. Parlamenteer demokrasi, yurttaşların sorumluluğunu ne azaltır, ne de onun yerine geçer. Bu nedenle, yurttaş katılımını artırmak ve şikayet hakkını daha etkili kılmak arzusundayız. Önceden belirlenecek yasalar çerçevesinde, parlamenteer kararlara ek olarak, belediyelerde, eyaletlerde ve federal devlette, halkın arzularını dikkate alarak ve halk oyuna başvurarak da kararlar alınmalıdır. Çoğunluğun tabî olduğu anayasal sınırlandırmalar, doğrudan yapılan halk katılımı için de geçerlidir.

Siyasi irade oluşturma sürecinde parlamenteoların ve milletvekillerinin rolü güçlendirilmelidir. Bu nedenle, milletvekilleri, hükümetten gelen bilgilere bağımlı kalmalı ve ekonomik ilişkilerini açıkça ortaya koymalıdırlar. Kadınlar ve erkekler, parlamenteoda nüfusları oranında temsil edilmelidirler.

Demokratik irade oluşumunu sürekli kılan partiler olmadan, parlamenteer demokrasi düşünülemez. Yurttaşların etkili katılımını sağlayabilmek için, parti içi demokrasiye ve partiiçi irade oluşumlarında şeffaflığa ihtiyaç duyulmaktadır. Partinin irade oluşumu, partinin tutum ve davranışları ve parti örgütü, temel reform amaçlarımız doğrultusunda olmalı ve halkın kararlara daha etkin katılımını sağlamak üzere yeni toplumsal beklentilere daha iyi cevap verebilmelidir.

Demokratik irade oluşum süreci, yeni bir bilinçlenmenin etkilediği yurttaş girişimleri ve sosyal hareketler yardımıyla hayat bulmaktadır. Yurttaş girişimleri sadece kısmî çıkarları savunsalar bile, önemli konuları tartışmaya açmakta; siyasi kültürümüzü, demokrasimizi, yeni siyasi irade oluşumları ile zenginleştirmektedirler.

Yurttaş girişimleri sürekli biçimde partilerden yenilikler talep etmeli ve fakat partilerin yerine geçmemelidir.

Birlikler ve dernekler, toplumsal çıkarların yasal ifade biçimleridir. Toplum yararına çalıştıkları her yerde birliklerle işbirliğine gitmeye hazırız, fakat kısmî çıkarlarını acımasızca gerçekleştirmeye kalkıştıklarında, onlara karşı çıkarız.

Sendikalar

Özgür sendikalar olmadan, demokrasi yaşayamaz. Sendikalarla ortak tarih ve ortak amaçları paylaşmaktayız. Sendikalar, görev ve amaçlarını kendileri belirler. Onların serbest faaliyetleri, bizim açımızdan dokunulmazlık taşır. Sendikalar işçi çıkarlarının söz konusu olduğu her yerde toplumsal ve politik görevlere talip olmalıdırlar. Biz, sendikaların siyasi partilerden bağımsız olmaları gereğini kabul ediyoruz.

Biz, sendikaların da talep ettikleri gibi, işçilerin, işgücünün ürettiği kazançtan adil bir pay almalarını, kararlara ve sosyal yaşantıya aktif katılmalarını destekliyoruz. Biz, ekonomi ve toplumun demokratikleşmesinde sendikaların katkılarına güveniyoruz.

Federal Almanya'nın en önemli kazanımlarından biri olan ve acı deneyimler sonucu ortaya çıkan tek tip sendikacılığı destekliyor ve savunuyoruz.

Demokrasinin hayatî bir unsuru olan toplu sözleşme özerkliğini, her tür müdahale ve ihlale karşı savunacağız.

Sendikaların, işçilerin hukukî durumunu güvence altına alan toplu sözleşmeleri gerçekleştirebilmeleri için, güçlü ve grev yapabilir durumda olmaları gerekir. Örgütlenme özgürlüğü ve grev hakkı vazgeçilmez unsurlardır.

İşletme ve yönetimlerdeki sosyaldemokrat işçileri, sendikal çalışmalara aktif olarak katılmaya çağırıyoruz.

Kiliseler ve Dinî Topluluklar

Sosyal Demokrat Parti, anayasanın kilise ve dinî topluluklara verdiği özel önemi ve yasal konumu tanımaktadır. Kiliseler ve dinî topluluklar, dinî hizmetlerinde serbesttirler ve herhangi bir devlet etkisi altında değildirler.

Biz, düşünce, vicdan ve inanç (ve dini yaymak için yapılan çalışma) özgürlüğünü savunuyor; kiliselerin ve inananların, dinî topluluk ve grupların eleştiride bulunarak, fikir vererek ve çalışmalara katılarak, toplumsal ve politik yaşamımızı zenginleştirmelerini, ayrıca toplumun onlara yönelteceği eleştirilere de açık olmaları gerek-

tiğini savunuyoruz. Bu, bizim için, farklı düşünene karşı hoşgörü ve saygının ifadesini bulduğu, toplumsal ve politik diyaloga önemli bir katkıdır. Bu nedenle, sosyaldemokratlar diyalog ararlar ve eğer her iki tarafın da ortak görev ve amaçları bulunuyorsa, kilise, dinî topluluk ve gruplarla işbirliğine yönelirler.

Yurttaşa Yakın Yönetim

Yurttaşlara yakın olan ve yüksek performans gücüne sahip olan bir yönetime ihtiyaç vardır. Yönetim, daima emretmeye alışkın bir devlet geleneğinden sıyrılarak, her alanda şeffaf ve kontrol edilebilir olmalıdır. Yönetimler, yurttaşların kendi kendilerine yardım etme, sorumluluk taşıma ve katılım isteklerini kırmamalı, aksine geliştirmelidir.

Biz, yurttaşların yönetim plânlamalarına mümkün olduğu kadar erken ve geniş kapsamlı katılmalarını destekliyoruz. Yönetimin idarî kararlarına karşı yargı güvencesi sağlanmalı ve birlik ve derneklere de dava açma hakkı tanıyarak, bu güvence daha da genişletilmelidir. Haksızlığa veya mağduriyete uğradığını düşünen kişi, hakkını resmî merciler önünde savunacak "Ombudsman" veya benzeri kişilere danışabilmelidir.

Kamu sektöründe çalışanların hukuki durumları eşitlenmelidir. Buna, işyeri temsilciliği kurma hakkı ve grev hakkı da dahildir. Anayasaya sadakat, anayasanın özgürlükçü yaklaşımı içinde yorumlanmalıdır. Aşırı uçları temsil eden partilerin faaliyetlerini yasaklayan kararın fikir ve uygulamalarını aşmalıyız.

Hukuk ve Adalet

Demokratik hukuk devletinde güç, sadece yasalar tarafından meşru kılınır ve sınırlandırılır. İctihat, adalete hizmet etmelidir. Hukuku, temel değerlerimizin gerçekleştirilmesi, doğal yaşam koşullarının ve özelliklerle zayıf olanların korunması için kullanmalıyız.

Mahkemeye başvurma hakkı bütün yurttaşlar için eşit olmalıdır. Bütün yurttaşlar makûl bir zaman içinde haklarına kavuşabilmelilerdir. Hakimin kararları bağlayıcıdır. Hüküm verenlerin bağımsız olmaları gerekir. Gönüllü hakimlerin faaliyet alanları genişletilmelidir. Federal devletin ve eyaletlerin anayasa mahkemelerinde görevli olan yargıçların, federal istinaf mahkemeleri ile eyalet istinaf mahkemelerinde görevli olan yargıçların, kamuya açık duruşmalardan sonra sarîh bir yöntemle, Federal Parlamento'nun, Eyaletler Meclisi'nin ve Eyalet Parlamentoları'nın demokratik meşru organları tarafından vasıflı çoğunluk ile seçilmeleri gerekir.

Polis, yurttaşları koruma, suçları kovuşturma ve hukuk devletini

güvence altına alma konularında yurttaşların ve kamu kurumlarının yardım ve eleştirilerine ihtiyaç duymaktadır.

Hukuk devletimizin bir parçası olan ceza hukukunun ve infazın amacı, toplumu ve yurttaşları korumak ve suçluları yeniden topluma kazandırmaktır, intikam almak değildir. Suça maruz kalanlara toplum özel yardım hizmetleri sunmalıdır.

Federal Almanya'da Reform Politikaları

Anayasa, bir görev ve amaçtır. Federal Almanya'yı, anayasanın temeli üzerinde ve diğer partilerle rekabet içinde kurduk. Bunun sorumluluğunu hissediyoruz, çünkü o bizim cumhuriyetimizdir. Ancak bir çok eksik yönü de vardır. Bu nedenle, cumhuriyetin gerçeklerini anayasada belirtilen normlara yaklaştırmak arzusundayız. Biz, bu cumhuriyete demokratik sosyalizmi sunuyoruz ki, bu cumhuriyet, anayasada belirtildiği gibi, demokratik bir hukuk devleti olabilsin. Bunu gerçekleştirmek için sürekli reform yapılmalıdır. Biz, bir reform partisiyiz.

Reform çalışmaları çok kez küçük adımlarla gerçekleşir. Biz, adımların büyüklüğünden çok, hangi yöne doğru atıldığına önem vermekteyiz.

Reform çalışmaları, güçlü özel çıkarlara karşı mücadele etmek durumundadır. Bu sadece hükümetleri, parlamentoları ve partileri ilgilendiren bir konu değildir. Reform çalışmaları, ancak yurttaşlarla diyalog kurarak ve çoğunluğun etkin desteğini alarak başarıya ulaşabilir.

Politik Kültür

Politika, tartışmadan ve mücadele vermeden yapılamaz. Tartışma biçimimizde, hangi amaçlar için tartıştığımız da belli olmalıdır. İktidar mücadelesi verilirken bile, kullanılan araçlar amacı meşrû kılmaz.

Temel bir mutabakat olmadan yürütülen tartışma, zihinler arası bir iç savaşa yolaçar. Anayasanın temel hak ve hükümlerine uyan bütün toplumsal güçlerle temel bir mutabakat arzuluyoruz. Bu mutabakat, tartışma ve mücadele biçimlerinde açıkça görülmelidir.

Geleceğe yönelik tasarılar ile yaşadığımız gerçekler arasında ilgi ve farklılık olmazsa, politik kültürün çekiciliği kaybolur. Milyonlarca kendine güvenen yurttaş bu tasarılar da kendi ümitlerini bulabilirse, geleceğe yönelik plânlara başarıya ulaşır.

İnsanların politikaya sorumluluk sahibi bireyler olarak katıldıkları

düşüncelerini çekinmeden ortaya koydukları bir toplumda, politik kültürün gelişmesi için gerekli olan güç ve enerji ortaya çıkarılır. Ancak o zaman, politika, edilgen değil, etken olabilir, ancak zaman hareketi geçirmesi gerekenleri harekete geçirebilir ve ancak o zaman, hayati reformlar yapılabilir.

V. GELECEĞE YÖNELİK YOLUMUZ

Ümit, tehlikeleri gözardı ederek değil, toplum ile diyalog yoluyla yeşerir.

Reform politikası ümide dayalıdır. Ancak, korunması gereken değerler reform yoluyla korunacaksa, reform çalışmaları kaçınılmazdır.

Geleceğe yönelik tasarımız, eski ve yeni sosyal hareketleri birleştiren bir reformlar toplamından oluşmaktadır. Bunun çekirdeği, sendikalar ile yapılan işbirliğidir.

Bu reformlar toplamına, günlük yaşamda edindikleri deneyimler sonucu köklü reformların gerekliliğine inananlar veya yeni sosyal hareketlere angaje olanlar da dahil olmalıdır.

Çok sayıda grupların ve güçlerin katıldığı geniş bir reform ittifakına ihtiyaç vardır, çünkü kendi ekonomik ve politik çıkarlarına uygun olan herşeye ilerleme diye bakanların direnişini yenmemiz gerekmektedir. Azınlığın hakimiyeti, ancak çoğunluğun ortak iradesi sayesinde kurulur. Kamu yararını olumsuz yönde etkileyen özel çıkarlar hakkında toplum aydınlatılmalıdır.

Biz, yeryüzünde cennet vaad etmiyoruz. Ancak birlik içinde olursak, tehlikelere karşı koyabilir, riskleri azaltabilirsek, yeni ve daha iyi bir düzene ulaşabiliriz:

Dünyaya,

- Verimli ve yararlı bir gelecek sağlayan, ortak sorumluluk içinde hareket eden demokratik bir halklar toplumu;
- Savaşın ve silahlanmanın çılgınlığından kurtulan, çatışmaları şiddet kullanmadan çözen, gücünü doğanın korunması için kullanan ve açlığa karşı mücadele eden bir insanlık;
- Gelirin daha adil paylaşıldığı, çalışanların üretim sermayesinden daha büyük bir pay aldığı ve sosyal güvence sisteminin güvenilir olduğu bir toplum;
- Doğaya zarar vermeyen, enerjilerin ekonomik kullanıldığı ve nükleer çağ mirasının azaltıldığı, ekolojik ve sosyal açıdan yenilenmiş bir ekonomiyi;

- Daha düşük büyüme hızları, daha az ücretli iş ve daha çok kendi işi sayesinde refahı artan, daha sağlıklı bir çevre ile yaşam kalitesini yükselten, korkuyu azaltan, çalışma hayatını insanca düzenleyen ve kişinin kendi uğraşları için harcadığı zamanı artıran bir toplum;

- Cinsiyetler arasında, emeği ve aile işlerini âdil bölüşen, çalışma hayatında kararlara katılımı gerçekleştiren ve kendi kararlarını kendi veren bir toplum;

- Kadın ve erkek, genç ve yaşlı, Alman ve yabancılar arasında eşitlik ve dayanışmanın olduğu bir toplum;

- Kendilerini ilgilendiren kararların sözkonusu olduğu her yerde, kararlara eşit haklara sahip olarak katılan ve kararları hayata geçiren yurttaşların yaşadığı bir toplum;

vaad ediyoruz.

Programımız ancak yapıcı bir diyalog içinde gerçekleşebilir. Alman Sosyal Demokrat Partisi'ne çalışmalara katılarak, dayanışma örneği göstererek, eleştiri ve hayallerini aktararak yardım etmek isteyen herkese sesleniyoruz.

TÜSES YAYINLARI

I - KİTAPLAR

1) AVRUPA SOSYAL DEMOKRAT PARTİLERİNİN PARTİ PROGRAMLARI : Fehmi KAYA	15.000.-
2) SOSYAL DEMOKRASİDE EKONOMİ POLİTİKALARI	20.000.-
3) SOSYALİST ENTERNASYONAL 18. KONGRE	20.000.-
4) SOSYAL DEMOKRAT İDEOLOJİ	20.000.-
5) 30. YILINDA YURTDIŞINDAKİ TÜRKLER: Verolma Savaşımının Anatomisi	20.000.-
6) DİKTADAN DEMOKRASİYE: Güney Avrupa'nın Yeni Demokrasileri Aydın CINGİ	20.000.-
7) SOSYAL DEMOKRASİNİN ÇAĞDAŞ BOYUTLARI: Türk - İsveç Perspektifleri	20.000.-
8) TÜRKİYE'DE SEÇİM KAMPANYALARI Editör: Hıfzı TOPUZ	15.000.-
9) SEÇİMLERDE İLETİŞİM POLİTİKALARI Editör: Hıfzı TOPUZ	20.000.-
10) SİVİL TOPLUM Editör: Yurdakul FİNCANCI	20.000.-
11) BATI AVRUPA'DA SOSYAL DEMOKRASİ Çeviri: Yurdakul FİNCANCI	25.000.-